

Spolufinancováno
Evropskou unií

**PREVENCE ENERGETICKÉ
CHUDOBY**
PROSTŘEDNICTVÍM SOCIÁLNÍCH INOVACÍ

Analýza energetické chudoby v ČR

Název projektu: Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací

Reg. č.: CZ.03.03.01/00/22_021/0001551

Autoři: Mgr. et Mgr. Michaela Šimečková a tým projektu

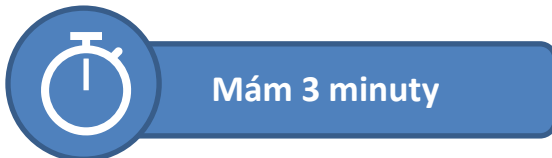
/ Co se v analýze dozvíte a jak s ní pracovat?

Cílem této analýzy je poskytnout data o stavu energetické chudoby v Česku. Analýza poskytuje přehled o dosavadních výzkumech na téma energetické chudoby v ČR. Dále přináší přehled o státních nástrojích pomoci lidem ohroženým energetickou chudobou. Prezентuje také výsledky kvantitativní analýzy dat čerpání dávek mimořádné okamžité pomoci.

Na co se analýza zejména zaměřuje?

- Co je energetická chudoba a jaké skupiny jsou v ČR touto chudobou nejpostiženější?
- Jaké jsou obecně příčiny a dopady energetické chudoby?
- Jakými nástroji pomoci disponuje v současné době český stát?
- Promítla se energetická krize do objemu vyplácení dávky mimořádné okamžité pomoci, která je přímo určena k řešení akutní sociální situace?
- Jak je nastaven proces rozhodování o dávce mimořádné okamžité pomoci?
- Jaké úspěšné programy řešení energetické chudoby zaměřené na domácnosti nalezneme v Evropě?

/ Jak s analytickou zprávou pracovat?

Zásadní závěry analýzy naleznete v [manažerském shrnutí](#).

Zásadní závěry analýzy naleznete v [manažerském shrnutí](#). Dále je vhodné prostudovat [metodologii a sběr dat](#). Následně je vhodné pročíst vždy na úvodu jednotlivých kapitol žluté rámečky, které shrnují nejdůležitější poznatky z analýzy.

Zásadní závěry analýzy naleznete v [manažerském shrnutí](#). Dále je vhodné prostudovat [metodologii a sběr dat](#). Následuje podrobný popis průběžných závěrů, každá kapitola je uvozena shrnutím ve žlutém rámečku. Práce má následující strukturu: kapitola [Energetická chudoba a její specifika v ČR](#) vychází z rozsáhlého desk research a je kompilací dosavadních významných výzkumů na toto téma v ČR, následuje kapitola [Nástroje státní pomoci při řešení energetické chudoby](#), která shrnuje dotační programy a systém dávek v ČR vztahený k problematice energetické chudoby. Kapitola [Analýza regionální rozložení vyplácení dávky MOP](#) je shrnutím kvantitativní analýzy primárních dat z OK systému v posledních 5 letech. Součástí je také shrnutí předběžných [výsledků rozhovorů](#) s krajskými metodiky ÚP. Závěr je věnován shrnutí.

Obsah

Seznam obrázků	5
Seznam tabulek	6
1. / Manažerské shrnutí	7
2. / Projekt.....	8
3. / Metodologie a sběr dat.....	9
3.1. Desk reasearch	9
3.2. Kvantitativní analýza dat	9
3.3. Hlubkové rozhovory	10
4. /Energetická chudoba a její specifika v ČR	11
4.1. Definice energetické chudoby.....	11
4.2. Dopady a příčiny energetické chudoby.....	12
4.3. Struktura energetické chudoby v ČR	14
4.3. Systémové doporučení.....	17
5 / Nástroje státní pomoci při řešení energetické chudoby.....	18
5.3. Systém dotací – rešerše dotačních programů MŽP 2023.....	18
5.4. Systém dávek.....	20
5.4.1. Příspěvek na bydlení.....	20
5.4.2. Mimořádná okamžitá pomoc (MOP).....	22
6 / Analýza regionálního rozložení vyplácení dávky MOP jakožto jedné z cest pomoci při energetické chudobě v období 2019–2023.....	25
6.1. Mimořádná okamžitá pomoc – celkem.....	26
6.3.1. MOP na úhradu jednorázového výdaje.....	31
6.3.2. MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat	32
6.3.3. MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby.....	36
6.4. Shrnutí.....	39
7 / Analýza přístupů k rozhodování o dávce MOP – předběžné výsledky.....	39
8 / Závěr.....	41
Použitá literatura a zdroje	43
Příloha č. 1.....	45

Seznam obrázků

Obrázek 1 Systém energetické chudoby	12
Obrázek 2 Vývoj podílu domácností v energetické chudobě, syntetický ukazatel, v letech 2005–2022	15
Obrázek 3 Porovnání velikosti populace v energetické chudobě v roce 2023 s rokem 2020	15
Obrázek 4 Ohrožení energetickou chudobou dle typu domácnosti v roce 2023.....	16
Obrázek 5 Příspěvek na bydlení – počet dávek a výše příspěvku	21
Obrázek 6 Nárok na příspěvek a čerpání příspěvku na bydlení, podle ekonomické aktivity v roce 2022	22
Obrázek 7 Rozložení jednotlivých typů přiznaných MOP v ČR v roce 2023	26
Obrázek 8 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP v ČR v letech 2019–2023.....	26
Obrázek 9 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP bez důvodu hrozby vážné újmy na zdraví v ČR v letech 2019–2023.....	27
Obrázek 10 Absolutní počty přiznaných žádostí MOP v krajích v letech 2019–2023	28
Obrázek 11 Obecná míra přiznaných žádostí MOP v krajích v letech 2019–2023	28
Obrázek 12 Obecná míra přiznaných žádostí MOP bez důvodu hrozby vážné újmy na zdraví v krajích v letech 2019–2023.....	29
Obrázek 13 Obecná míra přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023	29
Obrázek 14 Exekuční míra přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023	30
Obrázek 15 Index přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023.....	31
Obrázek 16 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na ÚHRADU NEZBYTNÉHO JEDNORÁZOVÉHO VÝDAJE v ČR v letech 2019–2023	31
Obrázek 17 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na ÚHRADU NEZBYTNÉHO JEDNORÁZOVÉHO VÝDAJE v krajích v letech 2019–2023.....	32
Obrázek 18 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT ČI NEUVEDENO v ČR v letech 2022–2023	33
Obrázek 19 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT v krajích v letech 2019–2023	33
Obrázek 20 Struktura přiznaných žádostí dle věku na MIMOŘÁDNOU UDÁLOST (= JINÁ UDÁLOST, ŽIVELNÁ POHROMA, NEUVEDENO) v ČR v roce 2023	34
Obrázek 21 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT na 100 000 v krajích v roce 2023.....	34
Obrázek 22 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT na 100 000 v krajích v roce 2023.....	35
Obrázek 23 Index přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT v krajích v roce 2023.....	35
Obrázek 24 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 obyvatel 15+ v ČR v letech 2019–2023.....	36
Obrázek 25 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 obyvatel 15+ dle kraje v letech 2019–2023.....	37
Obrázek 26 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 v krajích v roce 2023.....	37
Obrázek 27 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY v krajích v roce 2023.....	38

Obrázek 28 Index přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY v krajích v roce 2023.....	38
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled typů mimořádné okamžité pomoci	23
Tabulka 2 Proces udělení dávky MOP spojený s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby	40

1. / Manažerské shrnutí

- **Od roku 2020 roste energetická chudoba u nejchudších domácností** a v roce 2022 pak dosáhla úrovně 59 % (téměř šestkrát více než energetická chudoba u středně a vysokopříjmových domácností). (VŠE CERO) **V extrémní energetické chudobě se nacházelo v roce 2023 přibližně 440 tisíc osob** (Platforma pro sociální bydlení)
- Při užití užší definice energetické chudoby lze v posledních letech pozorovat **nárůst podílu domácností v energetické chudobě, v roce 2023 šlo o 14 % domácností** (Platforma pro sociální bydlení). Naopak v širší definici tento podíl dlouhodobě klesá v roce 2022 bylo v energetické chudobě 24 % (VŠE CERGE).
- Nejpostiženější domácnosti jsou domácnosti ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných 67, 5 %, důchodci 41 % a samoživitelky 35 %, dle dat pro rok 2022 (VŠE CERO).
- Český stát nabízí dvojí způsob pomoci pro rodiny ohrožené nebo přímo postižené energetickou chudobou. Jedná se o **dotační programy**, které poskytuje Ministerstvo životního prostředí ČR, a **dávkový systém**, který spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.
- Příjemci všech programů MŽP jsou vlastníci či spoluvlastníci nemovitostí, programy tedy necílí na z pohledu energetické chudoby nejohroženější část populace – nájemníky.
- Základními nástroji pomoci domácnostem ohroženým nebo zasaženým energetickou chudobou jsou dávky:
  - **příspěvek na bydlení**, spíše preventivní nástroj, který řeší strukturální problémy českých domácností,
  - **mimořádná okamžitá pomoc**, nástroj rychlé a adresné pomoci.
- Zatímco čerpání dávky **příspěvek na bydlení v posledních letech významně narůstá**, naopak analýza dat objemu podaných a přiznaných **MOP potenciálně spojených s řešením energetické chudoby významné změny neodhalila**.
- V **3/2024** překonal objem vyplacené dávky příspěvku na bydlení **285 000** (přesto je však odhadovaný počet domácností, které dosáhnou na příspěvek na bydlení je 600-800 000).
- Rozhovory s referenty a metodiky potvrdili, důležitost **udržení dávky MOP v současné podobě**, tedy jako dávku nenárokovatelnou s individuálním posouzením, neboť umožňuje v jinak rigidním dávkovém systému cílenou pomoc a velmi rychlé řešení akutního sociálního stavu. Tento fakt však zároveň vede k regionálním nerovnostem v současné praxi při udělování MOP. **Klíčovou úlohu při nastavení systému** rozhodování o MOP hrají **krajští metodici**, proto při snaze o dosažení větší kongruence při rozhodování v jednotlivých regionech, je ideální cestou zapojit právě metodiky.
- Nejdůležitější **systémová doporučení pro snížení energetické chudoby** jsou:
  - zintenzivnit tempo snižování energetické náročnosti bydlení domácností,
  - přijetí zákona o podpoře bydlení,
  - posílení systému poradenství v oblasti snižování energetické chudoby pro jednotlivé domácnosti,
  - zlepšení dostupnosti financování bydlení.

2. / Projekt

Analýza současného stavu energetické chudoby v ČR: Analýza potřeb a návrhy opatření vznikla v rámci projektu Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací (reg. č. CZ.03.03.01/00/22_021/0001551). Projekt byl realizován v období 1. 4. 2023 – 31. 5. 2024.

Cílem projektu bylo analyzovat energetickou chudobu v České republice, zjistit její příčiny a ovlivňující faktory, zaměřit se na zkoumání potřeb domácností zasažených nebo ohrožených energetickou chudobou a následně nalézt a otestovat řešení pomoci domácnostem s dluhy na energiích. Jedním z testovaných řešení byl belgický příklad dobré praxe – pronájem úsporných domácích spotřebičů ohroženým domácnostem, jehož cílem je snížit výdaje na energie a předcházet energetické chudobě a sociálnímu vyloučení.

Realizovány byly 4 základní kroky:

- identifikace možné pomoci domácnostem,
- vzdělávání na míru domácnostem,
- poskytnutí (zápůjčka/nákup) spotřebičů na míru,
- sledování vývoje zapojených domácností.

Cílovou skupinou projektu byly osoby sociálně vyloučené a osoby sociálním vyloučením ohrožené.

Realizátorem projektu bylo MPSV.

Projekt byl realizován na celém území ČR.

3. / Metodologie a sběr dat

V rámci projektu Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací proběhl výzkum, jehož cílem bylo shromáždit dosavadní znalosti o problematice energetické chudoby v ČR.

Cíle analýzy lze shrnout následovně:

- vymežit energetickou chudobu pro práci v rámci projektu,
- popsat skupiny, které jsou v ČR touto chudobou nejpostiženější,
- vymežit příčiny a dopady energetické chudoby,
- popsat nástroje pomoci, kterými v současné době disponuje český stát,
- zanalyzovat, jak se promítla energetická krize do dávky mimořádné okamžité pomoci, která je přímo určena k řešení akutní sociální situace,
- popsat proces rozhodování o dávce mimořádné okamžité pomoci.

Výzkum byl s ohledem na své cíle tvořen tzv. metodologicky smíšeným výzkumem, tedy kombinací kvalitativních a kvantitativních metod, přičemž oběma přístupům je přidělena v poznacích stejná váha, přístup je kongruentní. V následujících podkapitolách je podrobně popsána metodologie výzkumu užitá v jednotlivých kapitolách analýzy.

3.1. Desk reasearch

Nejprve byly shromážděny dosavadní studie a další dostupné zdroje informací o stavu energetické chudoby v ČR. Jako zdroj informací byly využity především odborné publikace, studie, diplomové a disertační práce, dokumenty, strategie a záznamy veřejné správy, výstupy z realizovaných projektů, periodika, právní normy, dostupná data a výstupy ze statistických a výzkumných šetření.

Shromážděné zdroje byly dále kategorizovány a byla posuzována jejich relevance ve vztahu ke sledovanému tématu. Hlavním cílem této sekundární analýzy bylo vyhodnotit dostupné informace o problémech cílových skupin, vybrat vhodné zdroje pro podrobnější analýzu, identifikovat oblasti, kde k dané problematice žádné informace nejsou nebo jsou příliš zastaralé nebo nedostupné.

Metoda byla užitá pro kapitoly Energetická chudoba a její specifika v ČR, pro kapitolu Nástroje státní pomoci při řešení energetické chudoby a Příklady úspěšných řešení energetické chudoby v zahraničí.

3.2. Kvantitativní analýza dat

Pro analýzu regionálního rozložení vyplácení dávky MOP jakožto jedné z cest pomoci při energetické chudobě v období 2019–2023 byla analyzována data OK systému o podaných a vyřízených žádostech. Při popisu vývoje vyplácení MOP byly mimo zobrazení absolutních počtů vyřízených přiznaných a vyřízených zamítnutých žádostí také zpracovány míry vyplácení MOP.

Obecná míra přiznaných žádostí MOP představuje nejjednodušší ukazatel vyjadřující úroveň vyplácení MOP a je definována jako počet přiznaných žádostí za dané období připadajících na 100 000 obyvatel starších 15 let (k 1. 7. daného roku). Nevýhodou tohoto ukazatele je skutečnost, že nezohledňuje příjmová specifika dané populace.

Exekuční míra přiznaných žádostí MOP představuje specifitější ukazatel vyjadřující úroveň vyplácení MOP a je definována jako počet přiznaných žádostí za dané období připadajících na 100 000 obyvatel v exekuci.

Oba tyto ukazatele by bylo vhodné standardizovat, a docílit tak skutečné srovnatelnosti. Absence dat charakterizujících příjmové rozložení populace však toto znemožňuje. Při interpretaci je na tento fakt brán zřetel.

Index přiznaných žádostí MOP představuje počet přiznaných žádostí za dané období vztahované k počtu zamítnutých žádostí. Ukazatel je násoben 100.

Významným limitem při zpracování analýzy byl fakt, že KoP neodpovídá žádné struktuře využívané v běžné populační statistice (ORP či okresy).

3.3. Hlubkové rozhovory

Hlubkové polostrukturované rozhovory byly realizovány s vybranými referenty KoP ÚP a krajskými metodiky ÚP, a to v počtu:

- 4 rozhovory s referenty,
- 5 rozhovorů s krajskými metodiky.

Výběr úřadů práce, které byly zařazeny do hlubkových rozhovorů, nebyl náhodný, ale vycházel z terénu, tedy oslovovány byly ty úřady, které regionálně působily tam, kde naše zapojené domácnosti, tzn. na území Čech.

Hlavní témata rozhovorů byla (scénář je [Přílohou č. 1](#)):

- náplň práce a role v systému rozhodování,
- role ÚP při řešení energetické chudoby,
- proces rozhodování o zamítnutí nebo vyplácení dávky MOP z důvodu nedostačujících finančních prostředků na úhradu nebo opravu nezbytného předmětu dlouhodobé potřeby,
- proces rozhodování o zamítnutí nebo vyplácení dávky MOP z jiné důvodu události, kterou nebylo možné předvídat.

4. /Energetická chudoba a její specifika v ČR

4.1. Definice energetické chudoby

V rámci projektu je definice osob ohrožených nebo postižených energetickou chudobou vymezena jako osoby, které:

- vydávají vysoký podíl výdajů na energie v příjmech domácnosti (= podíl na výdajích na energie v příjmech je vyšší než dvojnásobek národního mediánu) a/nebo;
- mají nedoplatky na účtech za energie v posledním roce a/nebo;
- deklarují, že nebyli v posledním roce schopni udržet dostatečnou teplotu v obydlí.

V energetické chudobě se dle metodiky „Energetická chudoba a zranitelný zákazník“ certifikované Ministerstvem průmyslu a obchodu nachází domácnost, která:

- uvádí, že si nemůže dovolit dostatečně vytápět byt,
- nebo přiznává dluhy na energiích,
- vynakládá na energie velkou část ze svých příjmů (viz níže),
- nebo je v tzv. skryté energetické chudobě (absolutní energetický výdaj na spotřební jednotku je nižší než polovina národního mediánu (viz níže).

Z tohoto syntetického ukazatele vychází i studie VŠE CERO, která jej vymezuje:

- vysoký podíl výdajů na energie v příjmech domácnosti – představuje podíl domácností, jejichž podíl na výdajích na energie v příjmech je vyšší než dvojnásobek národního mediánu (2M),
- skrytá energetická chudoba – představuje podíl domácností, jejichž absolutní energetický výdaj je nižší než polovina národního mediánu (M/2),
- nedoplatky na účtech za energie – v uplynulých dvanácti měsících byla domácnost v prodlení s platbou za energie pro své hlavní obydlí,
- neschopnost udržet dostatečnou teplotu v obydlí – vychází z odpovědi na otázku v dotazníku SILC „Může si vaše domácnost dovolit dostatečně vytápět byt? „ (z dotazníku Životní podmínky, SILC-B, otázka B19/3).

Dle definice ve studii Energetická chudoba v roce 2023 – Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity se v energetické chudobě nachází lidé, kteří žijí v domácnosti s příjmem do 5. příjmového decilu, která buď přiznává, že si nemůže dovolit dostatečně vytápět byt, nebo přiznává dluhy na energiích, nebo vydává na energie více než 20 % svého čistého měsíčního příjmu a současně se nachází v chudobě (tj. příjmové či subjektivní chudobě, či materiální deprivaci). Oproti výše zmíněným se tak definice liší:

- vypuštěním indikátorů skryté energetické chudoby,
- mírnou úpravou v definici indikátorů C,
- volbou 5. příjmového decilu namísto 3. příjmového decilu jako primárního příjmového stropu.

Díky popsaným úpravám vymezení energetické chudoby:

- byl přesněji zachycen rozsah problému chudoby (spolu)způsobené náklady na energie, v které se mohou nacházet (a dle dat nachází) nejen domácnosti s příjmem v prvních třech příjmových decilech (tj. do primárního příjmového stropu dle Metodiky), ale i lidé s příjmem ve 4. a 5. příjmovém decilu, kteří mají vysoké výdaje na energie;
- nebyly mezi energeticky chudé započítány domácnosti, které sice vynakládají významnou část svých příjmů na energie, ale nejsou v chudobě (tudíž je poněkud sporné jejich označení jako energeticky chudých).

V rámci projektu je definice osob ohrožených nebo postižených energetickou chudobou vymezena jako osoby, které:

- vydávají vysoký podíl výdajů na energie v příjmech domácnosti (= podíl na výdajích na energie v příjmech je vyšší než dvojnásobek národního mediánu) a/nebo;
- mají nedoplatky na účtech za energie v posledním roce a/nebo;
- deklarují, že nebyly v posledním roce schopny udržet dostatečnou teplotu v obydlí.

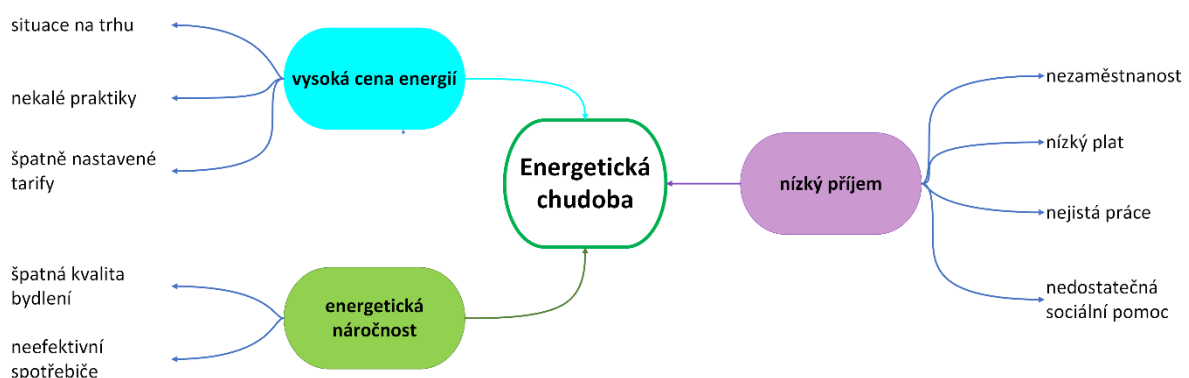
4.2. Dopady a příčiny energetické chudoby

I když jsou často příčiny energetické chudoby spojovány zejména s nízkými příjmy domácností, je nutné se na problém dívat komplexnější optikou.

Za hlavní příčiny dle Evropské komise lze považovat (obrázek č. 1): (Evropská komise. 2024.¹)

- **vysoká cena energií,**
- **nízký příjem,**
- **energetická náročnost.**

Obrázek 1 Systém energetické chudoby

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj informací Evropská komise, 2024²,

¹ Dostupné zde: [Energy poverty \(europa.eu\)](https://energy-poverty.europa.eu).

² EUROPEAN COMMISSION. Energy poverty. Online. Dostupné z: [Energy poverty \(europa.eu\)](https://energy-poverty.europa.eu). [citováno 2024-06-23].

Další příčiny (VŠE. 2021. Energetická chudoba a zranitelný zákazník³; Evropská komise. 2022.⁴):

- sociodemografické: existují skupiny osoby, které jsou vystaveny vyššímu riziku energetické chudoby. Mezi ně patří například: příjemci dávek, nájemníci sociálního bydlení, lidé s nízkou úrovní vzdělání nebo etnické menšiny, případně dle typu domácnosti (samoživitelé, osamělí důchodci, atd.)
- nepřiměřená velikost obydlí,
- speciální energetické potřeby uživatelů: lidé s nemocemi, které buď vyžadují zvláštní vnitřní tepelné podmínky (např. kardiovaskulární onemocnění, onemocnění dýchacích cest nebo jiná onemocnění, která oslabují imunitní systém)
- nízké znalosti šetření energií,
- nedostatečný přístup k informacím,
- nedostatek technických znalostí,
- nedostatečná sociální síť.

Dopady energetické chudoby (Ballesteros-Arjona, Virginia, et col. 2022. What are the effects of energy poverty and interventions to ameliorate it on people's health and well-being)⁵:

- zhoršení fyzického zdraví: explicitně dýchací cesty a chronický stav,
- vyšší úmrtnost,
- zhoršení duševního zdraví,
- zhoršení sociálních podmínek (Hernandés, D. 2023. Energy Insecurity And Health: America's Hidden Hardship ⁶):
  - chudoba,
  - nezaměstnanost,
  - finanční obtíže,
  - nižší vzdělání,
  - nižší sociální kapitál,
- vyšší nákladnost zdravotnictví.

---

³ Dostupné zde: [ECH_ZZ_studie.pdf \(gov.cz\)](#).

⁴ Dostupné zde: [Introduction to the Energy Poverty Advisory Hub \(EPAH\) Handbooks: A Guide to Understanding and Addressing Energy Poverty | Firefly Lab \(fireflyenergylab.com\)](#).

⁵ Dostupné zde: [What are the effects of energy poverty and interventions to ameliorate it on people's health and well-being?: A scoping review with an equity lens - ScienceDirect](#).

⁶ Dostupné zde: [Impact of Energy Insecurity: Definition & Causes | StudySmarter](#).

4.3. Struktura energetické chudoby v ČR

- Pro vyhodnocení celkového trendu ve vývoji celkové energetické chudoby je nutné pečlivě sledovat užitou definici energetické chudoby. Ve dvou nejvýznamnějších studiích o stavu energetické chudoby v ČR, jsou definice významně odlišné, proto přinášejí rozdílné závěry.
- Při užití užší definice energetické chudoby lze v posledních letech pozorovat nárůst podílu domácností v energetické chudobě, v roce 2023 šlo o 14 % domácností (Platforma pro sociální bydlení). Naopak v širší definici tento podíl dlouhodobě klesá v roce 2022 bylo v energetické chudobě 24 % (VŠE CERGE).
- Od roku 2020 roste energetická chudoba u nejchudších domácností a v roce 2022 pak dosáhla úrovně 59 % (téměř šestkrát více než energetická chudoba u středně a vysokopříjmových domácností). (VŠE CERO) V extrémní energetické chudobě se nacházelo v roce 2023 přibližně 440 tisíc osob (Platforma pro sociální bydlení).
- Nejpostiženější domácnosti jsou domácnosti ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných 67, 5 %, důchodci 41 % a samoživitelky 35 %, dle dat pro rok 2022.(VŠE CERO).
- Významné socioekonomické odlišnosti lze pozorovat ve volbě typu vytápění, přičemž chudší obyvatelé venkova výrazně více používají uhlí. Často jsou také přehlíženy socioekonomické rozdíly ve využívání auta (chudší obyvatelé měst auto téměř nevyužívají vs. bohatí obyvatelé předměstí)

V posledních letech proběhlo několik studií, které se detailněji věnují energetické chudobě v ČR. Nejdůležitější z nich jsou:

- Řešení energetické chudoby v České republice. 2024. VŠE CERO,⁷
- Energetická chudoba v roce 2023 – Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity,
- Energetické profily českých domácností. 2022. Krajhanzl, Jan. Institutu 2050⁸,
- Strategy of Energy Poverty Reduction in the Czech Republic. Pojar, Jan. 2022. ČVUT, doktorská práce.⁹

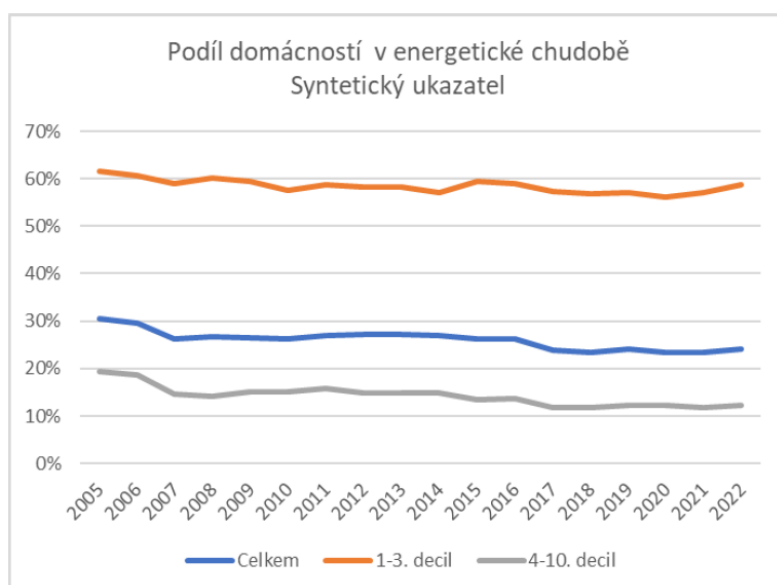
Hned na úvod analýzy je třeba poukázat na význam užití definice energetické chudoby. Analýza VŠE CERO, která vychází z metodiky Ministerstva průmyslu a obchodu ukazuje, že celková míra energetické chudoby dle syntetického indikátoru pro všechny domácnosti klesla z více jak 30 % v roce 2005 na 24 % v roce 2022 (obrázek č. 2). (VŠE CERO).

⁷ Dostupné zde: [Zprava ECH ECF VSE.pdf](#).

⁸ Dostupné zde: [Reprezentativní výzkum: Energetické profily českých domácností | Institut 2050](#).

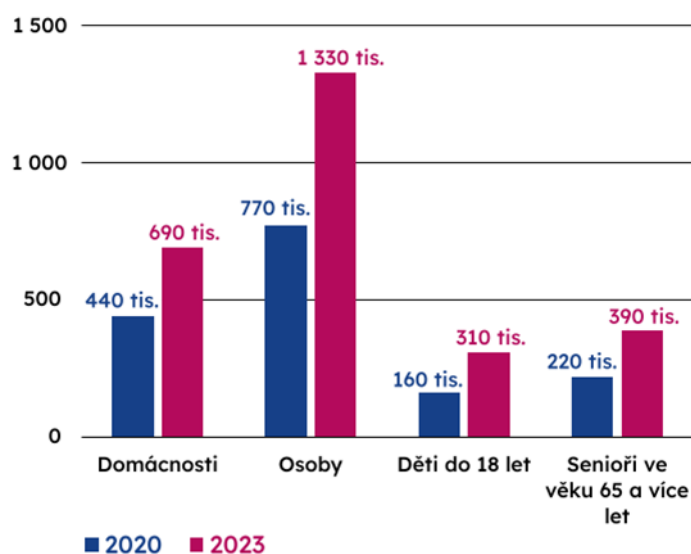
⁹ Dostupné zde: <https://dspace.cvut.cz/handle/10467/113191>.

Obrázek 2 Vývoj podílu domácností v energetické chudobě, syntetický ukazatel, v letech 2005–2022

Zdroj: Řešení energetické chudoby v České republice. 2024. VŠE CERO

Obrázek 3 Porovnání velikosti populace v energetické chudobě v roce 2023 s rokem 2020

Zdroj: Energetická chudoba v roce 2023 – Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity

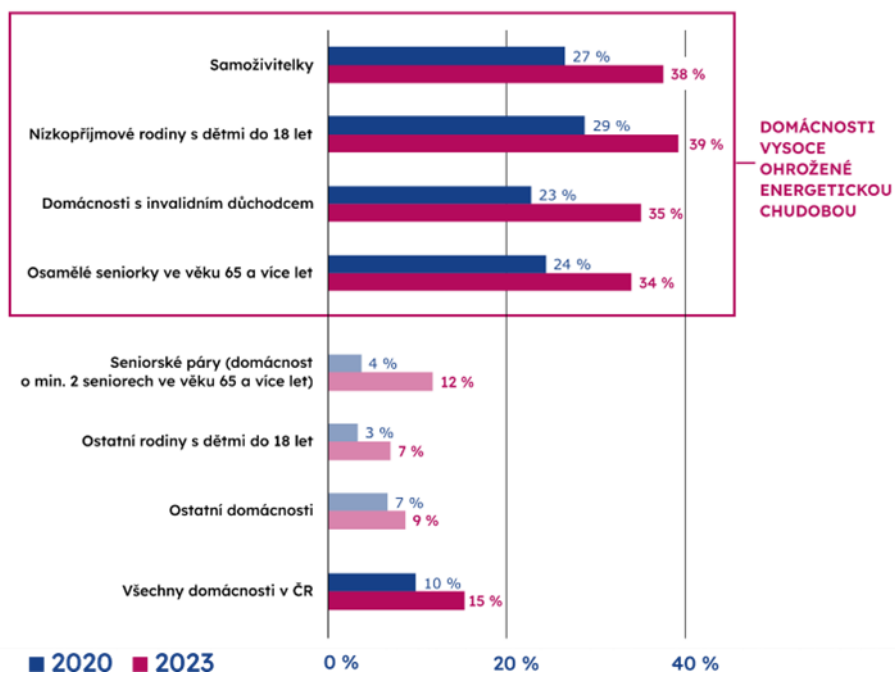
Naopak analýza Platformy pro sociální bydlení přináší zdánlivě opačný poznatek o nárůstu energetické chudoby. Dle jejích závěrů došlo mezi lety 2020 a 2023 k téměř zdvojnásobení počtu obyvatel ČR, kteří se nachází v energetické chudobě dle jimi vymezené definice (obrázek č. 3). V energetické chudobě se nacházelo v roce 2023 přibližně 1,3 milionů (13 %) obyvatel ČR. Z toho přibližně 300 tisíc jsou děti do 18 let a 400 tisíc senioři ve věku 65 a více let (Platforma pro sociální bydlení). Tento rozdíl je dán úžeji zaměřenou definicí, kde pod energetickou chudobu spadají jen nejohroženější domácnosti s nízkým příjmem. Ačkoli prezentované hlavní závěry obou analýz se liší, ve skutečnosti popisují shodný jev – obě studie dokládají změnu v rozložení energetické chudoby z hlediska příjmu domácností. Od roku 2020 totiž roste energetická chudoba u nejchudších domácností a v roce 2022 pak dosáhla úrovně 59 % (téměř šestkrát více než energetická chudoba u středně a vysokopříjmových domácností). (VŠE CERO) V extrémní energetické chudobě se nacházelo v roce 2023 přibližně 440 tisíc osob. Těmto lidem bývává

na život kvůli vysokým výdajům na energie po uhrazení nákladů na bydlení a na energie méně peněz, než má k dispozici 95 % obyvatel ČR a velmi často trpí materiální deprivací. (Platforma pro sociální bydlení)

Také dlouhodobě roste podíl domácností s vysokým podílem výdajů na energie v příjmech (od roku 2005 vzrostl z 10 % na 14 % v roce 2022). Opět je obrovský rozdíl mezi nízkopříjmovými domácnostmi, kde hodnota rostla z 31 % na 40 % a středně a vysokopříjmovými domácnostmi, kde hodnota vzrostla ze 3 % na 5 %. (VŠE CERO)

Shoda v obou analýzách také panuje při vymezení nejzranitelnějších typů domácností. V roce 2022 byly nejpostiženější domácnosti ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných 67,5 %, důchodci 41 % a samoživitelky 35 %. Obdobné rozložení přináší i analýza Platformy pro sociální bydlení (obrázek č. 4). Nejvíce ohrožení energetickou chudobou jsou samoživitelky, nízkopříjmové rodiny s dětmi, invalidní důchodci a osamělé seniorky.

Obrázek 4 Ohrožení energetickou chudobou dle typu domácnosti v roce 2023

Zdroj: Energetická chudoba v roce 2023 – Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity.

Největší dvě skupiny obyvatel v energetické chudobě tvoří nájemníci a chudí vlastníci rodinných domů. Míra ohrožení energetickou chudobou je ale vyšší mezi nájemníky než mezi vlastníky. Riziko energetické chudoby zvyšuje nízký příjem, vysoká energetická náročnost bydlení a velká podlahová plocha na osobu.

Zajímavá data o rozložení využívání energií přinesla také studie Energetické profily českých domácností. Ta odhalila významné odlišnosti ve volbě typu vytápění, přičemž chudší obyvatelé venkova výrazně více používají uhlí. Často jsou také přehlíženy socioekonomické rozdíly ve využívání auta (chudší obyvatelé měst auto téměř nevyužívají vs. bohatí obyvatelé předměstí).

4.3 Systémové doporučení

Nejdůležitější systémová doporučení jsou:

- zintenzivnit tempo snižování energetické náročnosti bydlení domácností,
- přijetí zákona o podpoře bydlení,
- posílení systému poradenství v oblasti snižování energetické chudoby pro jednotlivé domácnosti,
- zlepšení dostupnosti financování bydlení.

Na základě výsledků analýz lze systémová doporučení shrnout následovně:

- **Zintenzivnit tempo snižování energetické náročnosti bydlení domácností** v energetické chudobě. Tedy snižovat vysokou energetickou náročnost nájemního bydlení a starých rodinných domů. Současně je nezbytné výrazně akcelarovat výstavbu energeticky úsporného nájemního bydlení. Možností, jak zvýšit prostředky na energeticky účinné nájemní sociální bydlení, je využití části z prostředků, které jsou v dispozici v Modernizačním fondu a budou k dispozici v Sociálně klimatickém fondu. (Platforma pro sociální bydlení)
Dle závěrů rozsáhlé studie ČVUT (Strategy of Energy Poverty Reduction in the Czech Republic) je nutné se z hlediska energetické náročnosti zaměřit nejen na tepelnou obálku budovy, ale i na další systémy, které mají vliv na spotřebu energie. Toto jsou hlavní body, které by měla energetická politika řešit:
  - účinnost obalové struktury budovy,
  - účinnost technického vybavení budov,
  - využívání primárních zdrojů energie,
  - podpora rozvoje obnovitelných zdrojů energie,
  - legislativní podpora komunitní energetiky a zapojení domácností do energetické flexibility,
  - kvalita životního prostředí.
- **Přijetí zákona o podpoře bydlení**, který zavádí povinnost zřídit kontaktní místa pro bydlení ve všech obcích s rozšířenou působností. Otevření kontaktních míst bydlení je nezbytné pro to, aby začalo více domácností v energetické chudobě čerpat příspěvek na bydlení, na který mají nárok, a který jim může významně pomoci s náklady na energie. (Platforma pro sociální bydlení)
- **Posílení systému poradenství v oblasti snižování energetické chudoby pro jednotlivé domácnosti** v energeticky šetrném hospodaření, využívání energeticky úsporných spotřebičů, tak i poradenství při realizaci stavebních úprav uvedených výše. Ve všech těchto oblastech spustila vláda projekty, které pomáhají přímo v terénu. (Platforma pro sociální bydlení)
Veškeré tyto poradenské služby by bylo vhodné poskytovat pro nízkopříjmové domácnosti zdarma, či za sníženou cenu oproti běžným klientům. (VŠE CERGE)
- **Zlepšení dostupnosti financování bydlení**. Celkově lze dostupnost rekonstrukcí za účelem zvyšování energetické efektivity budov zajistit také podporou externího (bankovního) financování. (VŠE CERGE) Zde existují dvě základní opatření:
  - garance úvěrů na projekty zvýšení energetické úspory budov,
  - úrokové dotace na projekty zvýšení energetické úspory budov.

5 / Nástroje státní pomoci při řešení energetické chudoby

5.3 Systém dotací – řešerše dotačních programů MŽP 2023

Příjemci všech programů MŽP jsou vlastníci či spoluvlastníci nemovitostí, programy tedy necílí na z pohledu energetické chudoby nejohroženější část populace – nájemníky.

Ministerstvo životního prostředí ČR¹⁰ realizuje řadu dotačních programů zaměřených na oblast energetické úspory a obnovitelné zdroje energie. V následujícím textu jsou podrobně rozpracovány zejména ty programy, které mají potenciál být využity pro cílovou skupinu projektu Prevence energetické chudoby. Budou tak vynechány všechny dotační programy, které jsou zaměřeny na právnické osoby.

Základními finančními zdroji na podporu energetické úspory jsou:

- Národní plán obnovy,
- Modernizační fond.

Příjemci všech programů jsou vlastníci či spoluvlastníci nemovitostí, programy tedy necílí na z pohledu energetické chudoby nejohroženější část populace.

Dotační programy zaměřené na energetickou účinnost budov mají dobrý dopad, ale jejich limity leží v nízkém nebo žádném využití domácnostmi postiženými energetickou chudobou. (Strategy of Energy Poverty Reduction in the Czech Republic) Zejména se jedná o otázku financování, která se řeší získáváním finančních prostředků zpětně po realizaci energeticky úsporných opatření. Domácnosti postižené energetickou chudobou nemají možnost těchto dotačních programů využít. Jejich finanční situace jim také brání ve využívání bankovních služeb, jako jsou půjčky a úvěry. Nový program od roku 2023, aktualizovaný program „Nová zelená úsporám“ zavedl možnost využití finančních prostředků na částečnou rekonstrukci budov. Jedná se o posun, kdy je využití možné i energeticky chudými domácnostmi, ale řešení není komplexní. Částečná obnova budovy tedy snižuje náklady na energie jen částečně. Navíc existuje riziko problémů při použití finančních prostředků na výměnu oken (nejpravděpodobnější čerpání vzhledem k množství finančních prostředků). Částečná sanace budovy může vést k hromadění vlhkosti, špatnému větrání, růstu plísní a degradaci stavebních konstrukcí. (Strategy of Energy Poverty Reduction in the Czech Republic)

Programy lze z hlediska zacílení omezení a zacílení příjemců dotace seřadit následovně:

- starobní důchod, nebo invalidní důchod 3. stupně, nebo v období mezi 12. 9. 2022 a dnem podání žádosti pobírali příspěvek na bydlení.
- žijí v nemovitosti trvale od déle než od 12. září 2022

- nesmí vlastnit další dům k určený k bydlení, nebo byt, nebo podíl v bytovém družstvu
- žijí trvale

- žijí trvale

5.4 Systém dávek

Základními nástroji pomoci domácnostem ohroženým nebo zasaženým energetickou chudobou jsou dávky:

- **příspěvek na bydlení**, spíše preventivní nástroj, který řeší strukturální problémy českých domácností,
- **mimořádná okamžitá pomoc**, nástroj rychlé a adresné pomoci.

V 3/2024 překonal objem vyplacené dávky **příspěvku na bydlení 285 000** (přesto je však odhadovaný počet domácností, které dosáhnou na příspěvek na bydlení je 600-800 000).

Pomoc státu se dělí za prvé, na státní sociální podporu, která je upravena zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. A za druhé, na dávky hmotné nouze, které upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a další právní předpisy, zejména zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Existují následující dávky státní sociální podpory:

- přídavek na dítě,
- rodičovský příspěvek,
- příspěvek na bydlení = nástroj prevence a řešení energetické chudoby,
- porodné,
- pohřebné.

Dávkami, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi, jsou:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádná okamžitá pomoc = řešení akutního sociálního stavu.

5.4.1 Příspěvek na bydlení

O příspěvek na bydlení¹¹ může žádat osoba, která je vlastníkem bytu nebo domu, vlastníkem stavby pro individuální či rodinnou rekreaci) nebo byt užívá na základě služebnosti (věcné břemeno) nebo je nájemce či podnájemce zkolaudovaného bytu a náklady na bydlení převyšují 30 % (v Praze 35 %) rozhodného (čistého) příjmu rodiny.

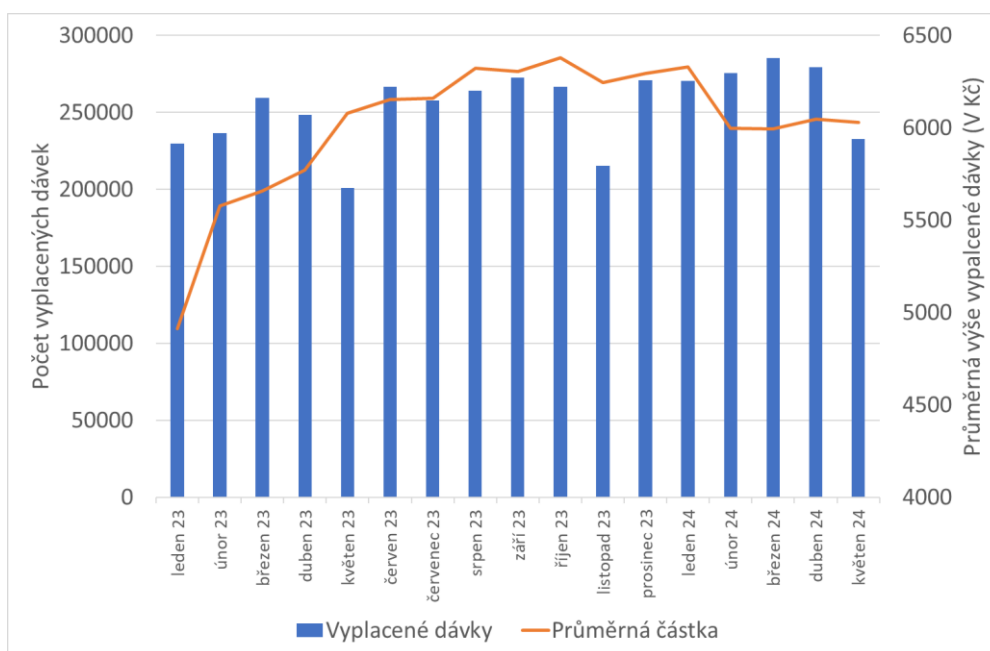
Výše příspěvku je shora omezena tzv. normativem – horní hranicí kompenzovaných výdajů na bydlení. Normativ závisí na počtu osob v domácnosti, velikosti obce a způsobu vlastnictví (nájemní vs družstevní a přímo vlastněné).

¹¹ Podrobněji zde: [Příspěvek na bydlení \(mpps.cz\)](https://mpps.cz).

Příspěvek na bydlení patří mezi příjmově testované dávky. Pro účely poskytování příspěvku na bydlení se společně posuzují příjmy všech osob, které byt užívají.

Nárok na příspěvek lze vznést pouze zpětně, a to za poslední tři měsíce. To je také rozhodné období, za které se počítají jak výdaje na bydlení, tak čisté příjmy domácnosti. Příspěvek tak není schopen reagovat pružně. Například skokový nárůst cen za energie se do nákladů domácností, které se dostaly k dodavateli poslední instance, promítl hned, ale do nároku čerpání příspěvku na bydlení až za několik měsíců. Příspěvek tedy v současném nastavení řeší spíše strukturální problémy českých domácností a není nástrojem rychlé a adresné pomoci. (Pertold, F., Pleticha, P. 2022)

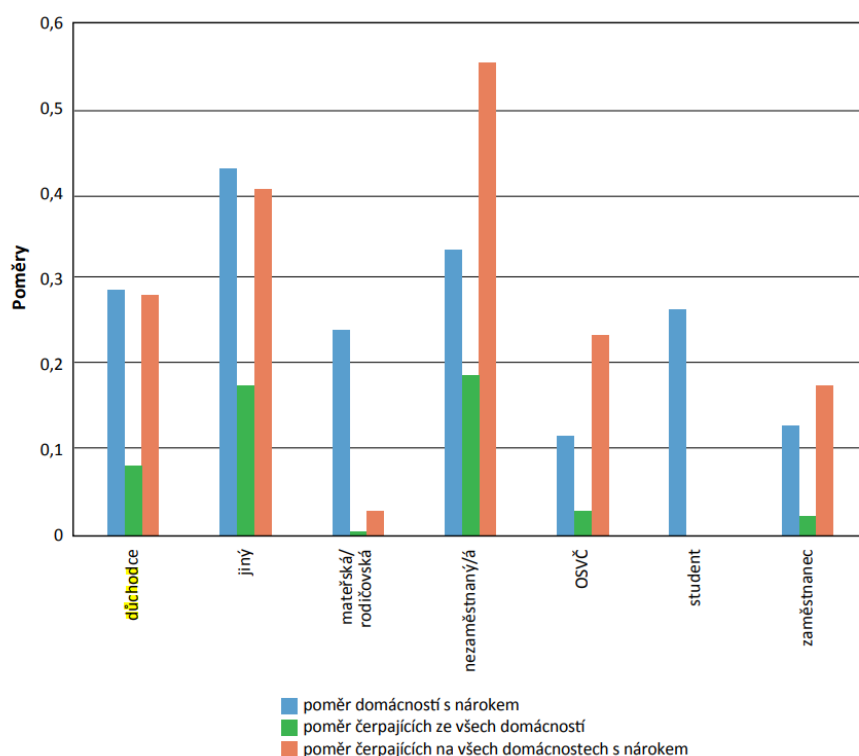
Obrázek 5 Příspěvek na bydlení – počet dávek a výše příspěvku

Zdroj: Vlastní zpracování, data MPSV.

Jak ukazuje obrázek č. 5, zvýšení normativu na počátku 2023 mělo významný dopad na výši příspěvku. Počet priznaných příspěvků v čase roste, v lednu 2023 bylo 230 000 vyplacených dávek, v březnu 2024 počet převyšoval až 285 000. Přesto však odhadovaný počet domácností, které dosáhnou na příspěvek na bydlení je 600-800 tisíc. Polovinu domácností, které mají nárok na příspěvek, tvoří důchodci (Pertold, F., Pleticha, P. 2022). Zároveň více než čtvrtina všech důchodců má nárok na příspěvek na bydlení (obrázek č. 6). Reálně ho v roce 2022 čerpalo pouze 5 procent důchodců. Příspěvek je více využíván pouze u nezaměstnaných, kde jej pobírá více než polovina z těch, kteří na něj mají nárok.

Obrázek 6 Nárok na příspěvek a čerpání příspěvku na bydlení, podle ekonomické aktivity v roce 2022

Zdroj: Pertold, F., Pleticha, P. 2022. Nárůst cen energií a zvýšení příspěvku na bydlení v lednu 2022: Pomohlo to? Dostupné zde: [IDEA Studie 13 2022 Narust cen energii.pdf \(cerge-ei.cz\)](https://www.idea.cz/studie/13-2022-narust-cen-energi.pdf).

5.4.2 Mimořádná okamžitá pomoc (MOP)

Dávky pomoci v hmotné nouzi vyplácí Úřad práce ČR na základě zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o pomoci v hmotné nouzi upravuje poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi.¹²

Mimořádná okamžitá pomoc (dále také „MOP“) je jednorázovou dávkou, jejíž smyslem je poskytnutí bezodkladné pomoci osobě v akutní tíživé sociální situaci, kterou není schopna vlastními silami vyřešit. Zákon stanovuje různé situace hmotné nouze, kdy v důsledku nedostatečných příjmu a sociálních a majetkových poměrů jedince lze dávku poskytnout. Celkem je těchto situací 7. Rozdíl těchto situací přitom spočívá v podmínkách nároku a maximální výši poskytované dávky. Posouzení nároku je taktéž v kompetenci pracovníků úřadu práce, a tudíž ti rozhodují, zda se osoba v mimořádné sociální situaci vážně nachází. (Kaczor, 2022)

Situace, ve kterých je možné dávku poskytnout, lze shrnout¹³ dle tabulky č. 1. Tabulka také popisuje, kterou z definovaných situací lze propojit s řešením energetické chudoby. Níže jsou pak podmínky a výše příspěvku více specifikovány.

¹² Dostupné na: <https://www.uradprace.cz/documents/37855/1741188/UP-Mimoradna-okamzita-pomoc-2022-11-nastenka.pdf/dae40e83-3f79-d5fe-3541-b153641640ab>.

¹³ [Mimořádná okamžitá pomoc \(uradprace.cz\)](https://www.uradprace.cz)

Tabulka 1 Přehled typů mimořádné okamžité pomoci

Typ situace*	Spojení s energetickou chudobou	Maximální výše příspěvku dle hodnot za rok 2023 (v Kč)
Hrozba vážné újmy zdraví	Výjimečně	3 130,-
Mimořádná událost	NE	72 900,-; resp. 97 200,-
Jednorázový výdaj	ANO – do roku 2022, pak částečně	Až do výše nákladu
Pořízení/oprava nezbytných zkl. předmětů spotřeby	ANO – nákup spotřebiče	Až do výše nákladu max. 48 600,- za rok
Náklady na vzdělání dítěte	NE	Až do výše nákladu max. 48 600,- za rok
Sociální vyloučení	Výjimečně	1 000,-
Událost, kterou nešlo předvídat (od roku 2022)	ANO – od roku 2022	197 200,- za rok

Pozn.: * Situace je pojmenována zkráceně, úplný název lze najít níže v textu.

Existuje 7 situací, kde lze nenárokově žádat o mimořádnou okamžitou pomoc:

1. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC Z DŮVODU HROZBY VÁŽNÉ ÚJMY NA ZDRAVÍ

Je určena k řešení situací, kdy osoba má prokazatelně nedostatek finančních prostředků a hrozí jí tak vážná újma na zdraví. U tohoto typu mimořádné okamžité pomoci se nezkoumá okruh společně posuzovaných osob. Tato situace se může dotknout řešení energetické chudoby v případě, že například je nutné pro uchování kvality léků mít lednici a z dávky ji uhradit.

Výše dávky činí maximálně částku existenčního minima. U nezaopatřeného dítěte pak maximálně jeho životní minimum.

V roce 2022 byl v rámci tohoto typu vyplacen velký objem peněz na pomoc na humanitární dávku uprchlíkům z Ukrajiny¹⁴.

2. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC NA MIMOŘÁDNOU UDÁLOST

Je určena na úhradu nákladů osoby, kterou postihla vážná mimořádná událost. Rozumí se tím zejména živelní pohroma jako vichřice, povodeň, požár, průmyslová nebo ekologická havárie atd. U tohoto typu mimořádné okamžité pomoci se posuzují všechny osoby v okruhu. V tomto případě nelze situaci spojit s řešením energetické chudoby.

Výše dávky se stanoví až do patnáctinásobku životního minima jednotlivce.

3. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC NA UDÁLOST, KTEROU NEBYLO MOŽNÉ PŘEDVÍDAT

Je určena osobám, které postihla událost, kterou nebylo možné s ohledem na její rozsah předvídat ani jí předejít, v jejímž důsledku je osoba z důvodu nedostatku finančních prostředků ohrožena zejména ztrátou bydlení nebo nezajištěním základních životních potřeb. Například situace spojené s pandemií a s finančními problémy, ke kterým došlo v důsledku úhrady nedoplatku za vyúčtování za dodávky energií, nebo situace, kdy vzrostly náklady za energie a domácnost prokazatelně nemá prostředky na jejich úhradu. Tento typ pomoci tak lze spojit s řešením energetické chudoby.

¹⁴ Tisková zpráva MPSV Praha 25. března 2022 [text \(mpsv.cz\)](https://www.mpsv.cz)

Výše dávky se stanoví až do výše dvacetinásobku částky životního minima jednotlivce v rámci 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.

4. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC NA JEDNORÁZOVÝ VÝDAJ

Je určena na úhradu nezbytného jednorázového výdaje spojeného zejména se zaplacením správních poplatků při ztrátě osobních dokladů, vydání duplikátu rodného listu, na úhradu noclehu, při ztrátě finančních prostředků, na úhradu vstupních lékařských prohlídek např. při nástupu do zaměstnání, na úhradu odůvodněných nákladů na bydlení není-li doplatek na bydlení (pouze po určitou dobu) a také na vzniklý náklad se stěhováním do přiměřeného bytu a dále také na jistotu (kauci), která souvisí s uzavřením nové nájemní (podnájemní) smlouvy. Zkoumá se zde okruh společně posuzovaných osob, v odůvodněných případech však může být osoba posuzována bez společně posuzovaných osob. Tento typ jak bylo výše popsáno může být spojen s řešením energetické chudoby zejména v případech nutnosti uhradit nedoplatek za energie.

Výše dávky se stanoví až do výše požadovaného nákladu s přihlédnutím k majetkovým poměrům a příjmové situaci osoby.

5. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC SPOJENÁ S POŘÍZENÍM NEBO OPRAVOU NEZBYTNÝCH ZÁKLADNÍCH PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY

Je určena na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytného nákladu dlouhodobé potřeby. Jedná se převážně o předměty, které jsou nezbytné k zajištění základních životních potřeb jako lednice, pračka, postel, vařič atd. Jedná se tak o nejčastější typ dávky spojené s řešením energetické chudoby.

Při vyhodnocování nároku na dávku se hodnotí, zda stávající předmět nelze opravit, žadatel tak dokládá potvrzení o ne/opravitelnosti předmětu. U uvedeného typu mimořádné okamžité pomoci se provádí šetření pro ověření a vyhodnocení podmínek nároku na dávku. U tohoto typu mimořádné okamžité pomoci se posuzují všechny osoby v okruhu.

Výše dávky se stanoví až do výše nákladu. Součet poskytnutých dávek nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce.

6. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC NA NÁKLADY SOUVISEJÍCÍ SE VZDĚLÁNÍM NEBO ZÁJMOVOU ČINNOSTÍ NEZAOPATŘENÉHO DÍTĚTE A NA ZAJIŠTĚNÍ NEZBYTNÝCH ČINNOSTÍ SOUVISEJÍCÍCH SE SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANOU DĚTÍ

Je určena k úhradě odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Může se jednat např. o úhradu nákladů spojených s účastí dítěte na škole v přírodě, táboře, zájmové kroužky, lyžařský výcvik. Posuzuje se vždy, zda účast dítěte na zájmových kroužcích je nezbytná a zda neexistuje obdobná činnost finančně dostupnější atd. Dále na úhradu školních pomůcek. Tento typ pomoci zpravidla není spojen s řešením energetické chudoby.

Je zde nezbytná spolupráce se sociálně-právní ochranou dětí tzv. OSPOD. Mezi náklady lze také zařadit náklady na odbornou poradenskou pomoc, kterou poskytuje poradenské zařízení (manželská poradna, rodinná poradna, odborné poradenství pro děti). Dále pomoc poskytovanou registrovaným poskytovatelem sociálních služeb jako např. krizové pomoci, terénní programy, raná péče atd. U tohoto typu mimořádné okamžité pomoci se posuzují všechny osoby v okruhu.

Výše dávky se stanoví až do výše požadovaného nákladu. Součet poskytnutých dávek nesmí překročit v rámci kalendářního roku desetinásobek životního minima jednotlivce.

7. MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC NA SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Je určena osobě, která je ohrožena sociálním vyloučením. Jedná se zejména o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, osoby, které ukončily léčbu chorobných závislostí, osoby propuštěné ze zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb, osoby propuštěné z psychiatrické léčebny, osoby propuštěné ze školského zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy atd. Nezkušejí se společně posuzované osoby.

Výše dávky se stanoví až do výše 1000 Kč. Součet dávek v rámci jednoho kalendářního roku nesmí překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce.

6 / Analýza regionálního rozložení vyplácení dávky MOP jakožto jedné z cest pomoci při energetické chudobě v období 2019–2023

V letech energetické krize se neobjevil významný skokový nárůst objemu podaných a přiznaných MOP potenciálně spojených s řešením energetické chudoby. Od roku 2022 spadá oblast nedoplatků pod nový druh MOP z důvodu jiné události, kterou nešlo předvídat. Nejsou tak dostatečná data, na základě kterých by bylo možné vyhodnotit vývoj v časové řadě. Vývoj MOP na pořízení/opravu zkl. předmětů dlouhodobé spotřeby je v posledních 5 letech na konstantní úrovni.

Významný nárůst objemu podaných žádostí i přiznaných dávek MOP celkem přinesl rok 2022, kdy došlo ke **kumulaci pomoci ukrajinským uprchlíkům** (v rámci typu z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví). Při pohledu na vývoj ostatních dávek lze pozorovat **nárůst roce 2021 v souvislosti s pandemií COVID** (v rámci typu mimořádné události). V roce 2023 se objem navrátil na úroveň roku 2019.

V roce 2023 bylo podáno 849 žádostí o MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat, a přiznáno bylo 495. Tento typ MOP představuje 2 % objemu přiznaných dávek MOP.

V roce 2023 bylo podáno 15 700 MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby, přiznaných z toho bylo 12 640. Tento typ MOP představuje 11 % objemu přiznaných dávek MOP.

Krajský pohled odhaluje **vyšší míru vyplácení v Olomouckém a Moravskoslezském kraji**.

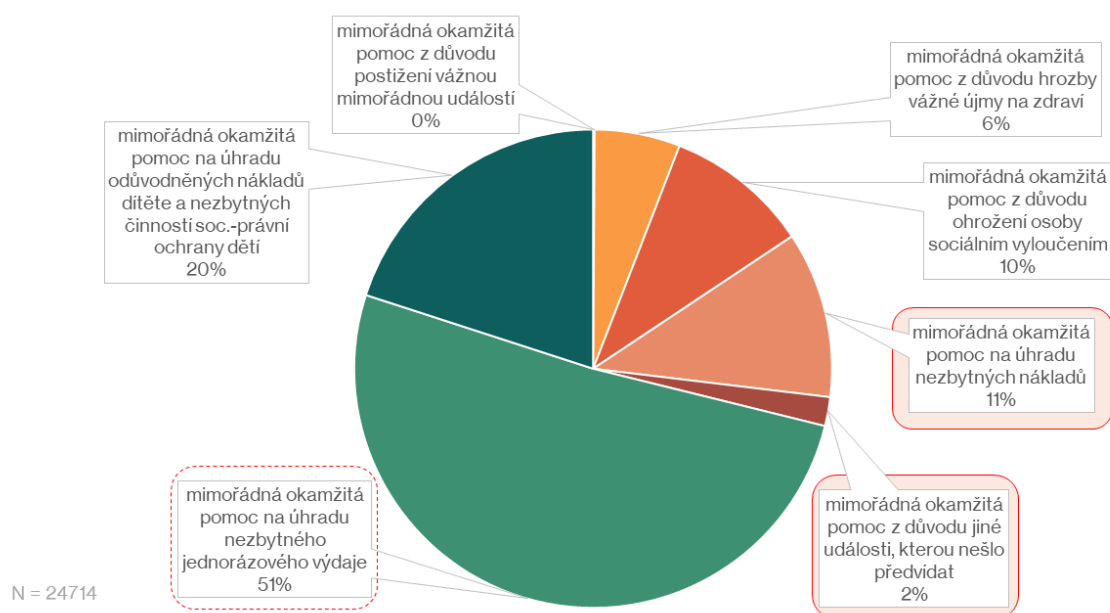
Vyplácení MOP v souvislosti s pořízením předmětů zkl. spotřeby pak také v

Královéhradeckém kraji. Zvyšující se trend čerpání dávky MOP potenciálně souvisejících s energetickou chudobou lze pozorovat v posledních 5 letech v **Moravskoslezském kraji**.

V **uspokojení poptávky** po MOP je **nejúspěšnější Zlínský kraj**, naopak v Praze je saturace nejnižší.

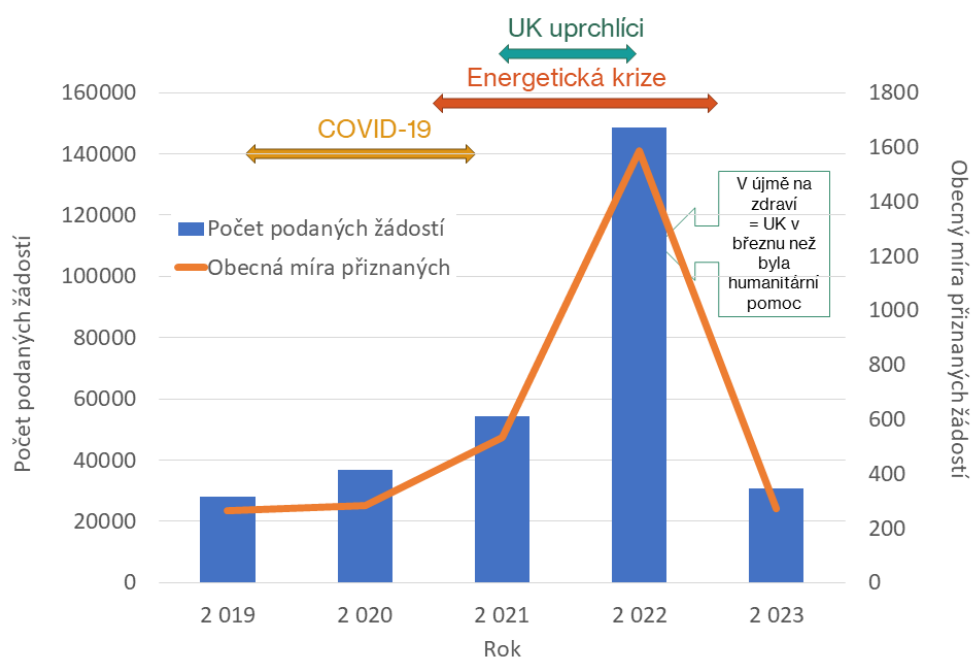
6.1. Mimořádná okamžitá pomoc – celkem

Obrázek 7 Rozložení jednotlivých typů přiznaných MOP v ČR v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 8 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP v ČR v letech 2019–2023

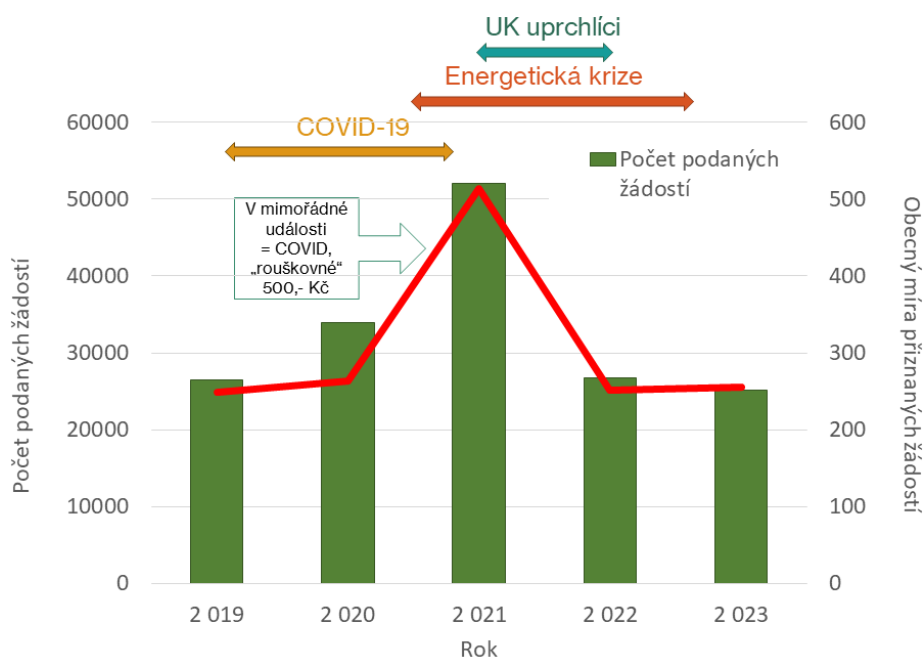
Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Jak ilustruje obrázek č. 7, nejčastěji je MOP směřována na úhradu nezbytného jednorázového výdaje (51 % ze všech přiznaných MOP za rok 2023). Pětina pak představuje MOP na úhradu odůvodněných nákladů dítěte a nezbytných činností sociálně-právní ochrany dětí. Velmi podobné zastoupení má MOP na úhradu nezbytných nákladů (11 %) a MOP z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením (10 %). MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví tvoří 6 %. MOP z jiného důvodu, které nebylo možné

předvídat, představuje pouze 2 % všech vyplacených dávek. Rozložení dokládá, že řešení nedoplatků za energie pomocí MOP není velmi časté, i když z dat víme, že část je chybně zařazena i do jednorázového výdaje. Nákup spotřebičů představuje cca jednu desetinu objemu přiznaných MOP.

Nejprve (obrázek č. 8) se analýza podrobně dívá na vývoj objemu podaných dávek ve vztahu k obecné míře přiznaných žádostí MOP v období 2019–2023. Zásadní nárůst přinesl rok 2022, kdy byla v březnu v souvislosti s příchodem ukrajinských uprchlíků vyplacena pomoc prostřednictvím MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví, neboť prozatím nebyla schválena humanitární dávka. Tehdy bylo podáno celkem 148 620 a vyplaceno 142 923 dávek.

Obrázek 9 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP bez důvodu hrozby vážné újmy na zdraví v ČR v letech 2019–2023

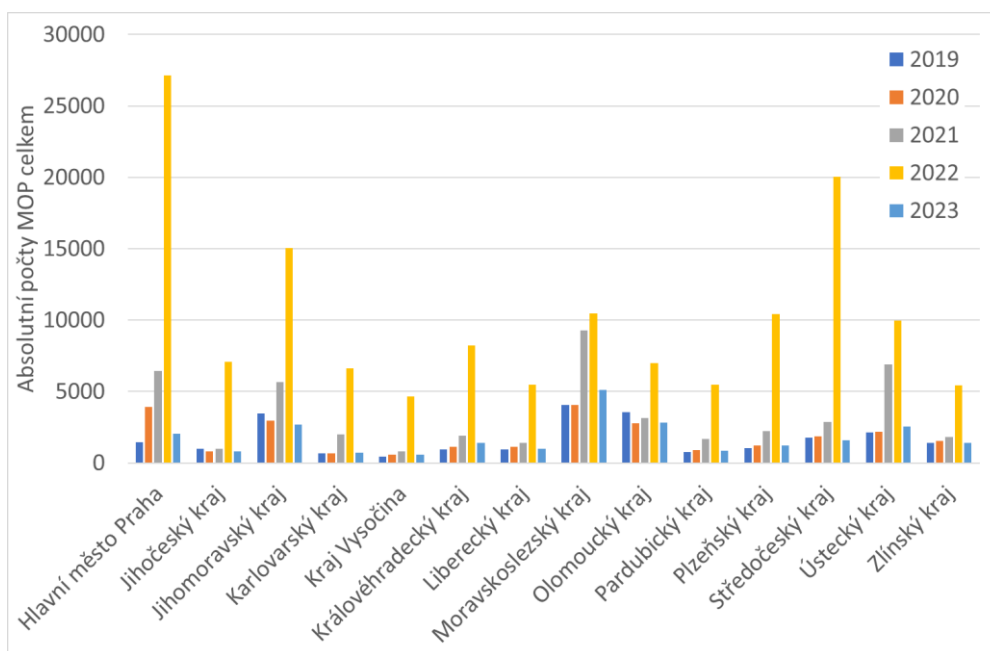

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Podíváme-li se však na vývoj bez MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví (obrázek č. 9), vidíme, že došlo k dalšímu nárůstu počtu žádostí i objemu přiznaných dávek v roce 2021, kdy bylo prostřednictvím MOP z důvodu mimořádné události vyplaceno „rouškovné“, tedy příspěvek 500,- Kč na pořízení respirátoru. Z hlediska nástupu energetické krize se však významný nárůst v objemu žádostí i přiznaných MOP neprojevil.

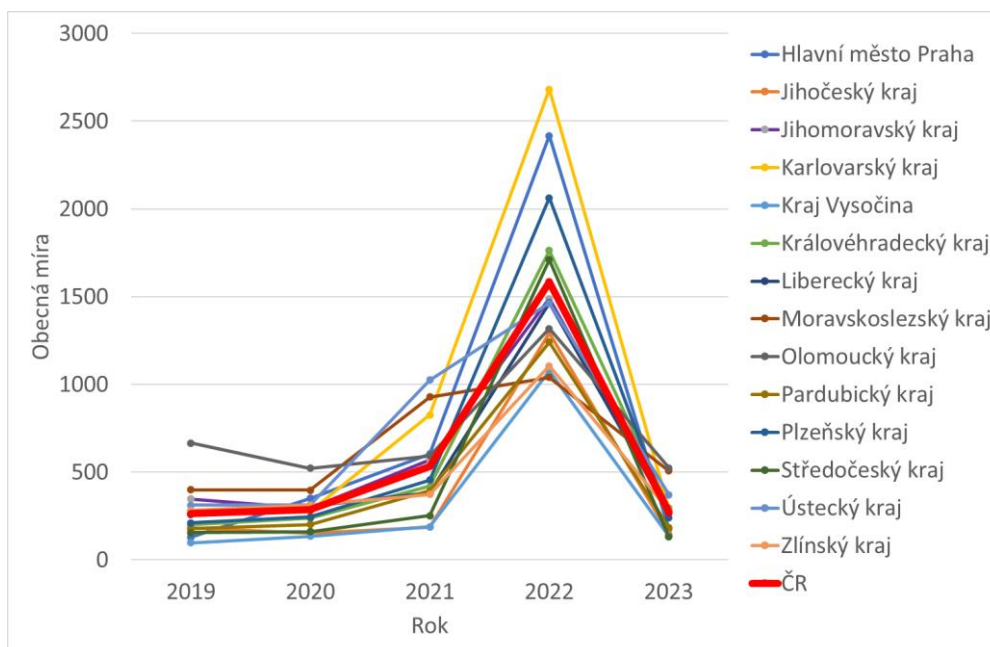
Obrázek č. 10 přináší pohled na absolutní počty přiznaných žádostí MOP v regionální struktuře. Nejvyšší objem připadá na rok 2023, kdy byla od března roku 2022 až do vzniku platné legislativy, vyplácena pomoc uprchlíkům z Ukrajiny prostřednictvím MOP. Nejvíce pak bylo vypláceno v krajích s nejvyšším počtem obyvatel v Praze a Středočeském kraji.

Obrázek 10 Absolutní počty přiznaných žádostí MOP v krajích v letech 2019–2023

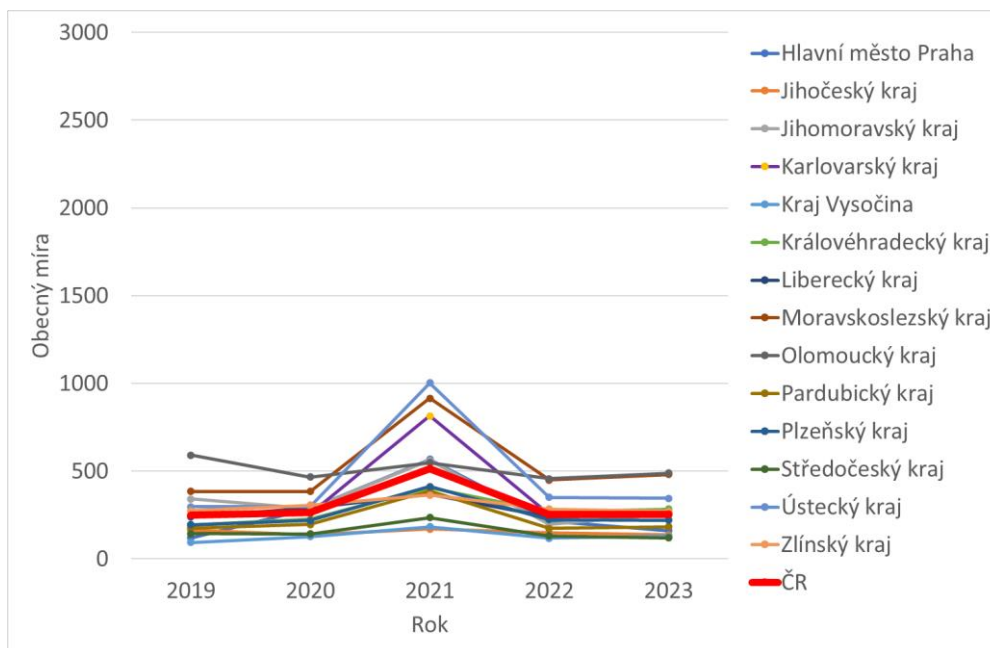
Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 11 Obecná míra přiznaných žádostí MOP v krajích v letech 2019–2023

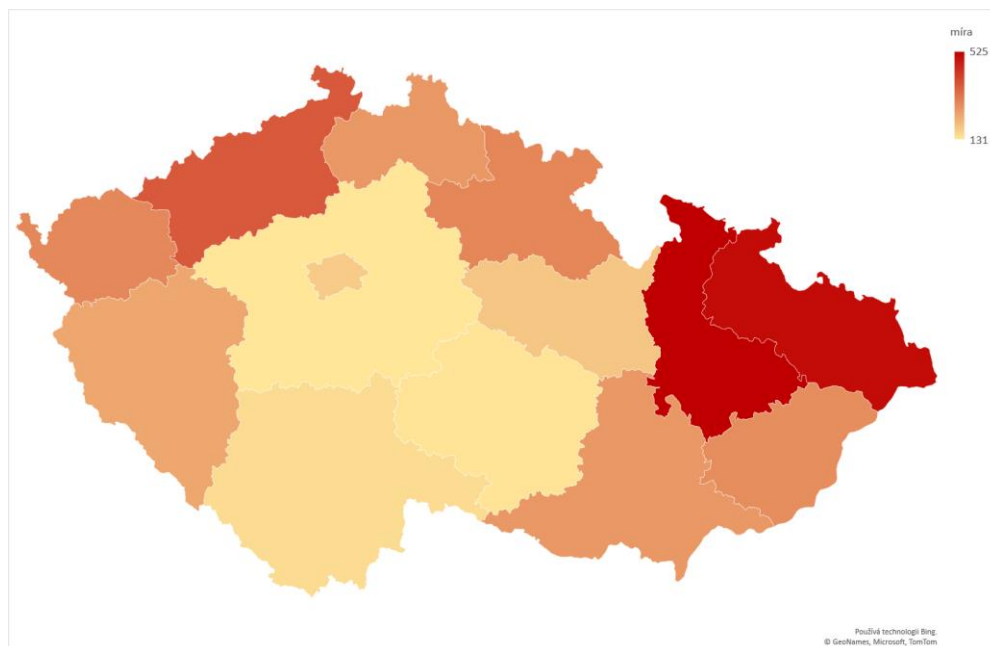
Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 12 Obecná míra přiznaných žádostí MOP bez důvodu hrozby vážné újmy na zdraví v krajích v letech 2019–2023

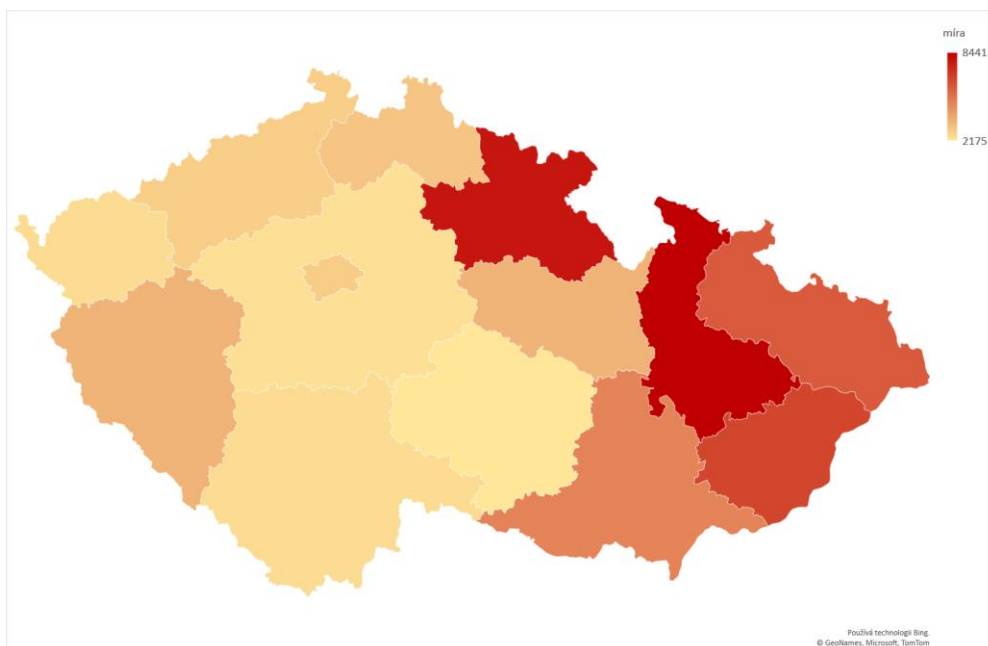
Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 13 Obecná míra přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 14 Exekuční míra přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

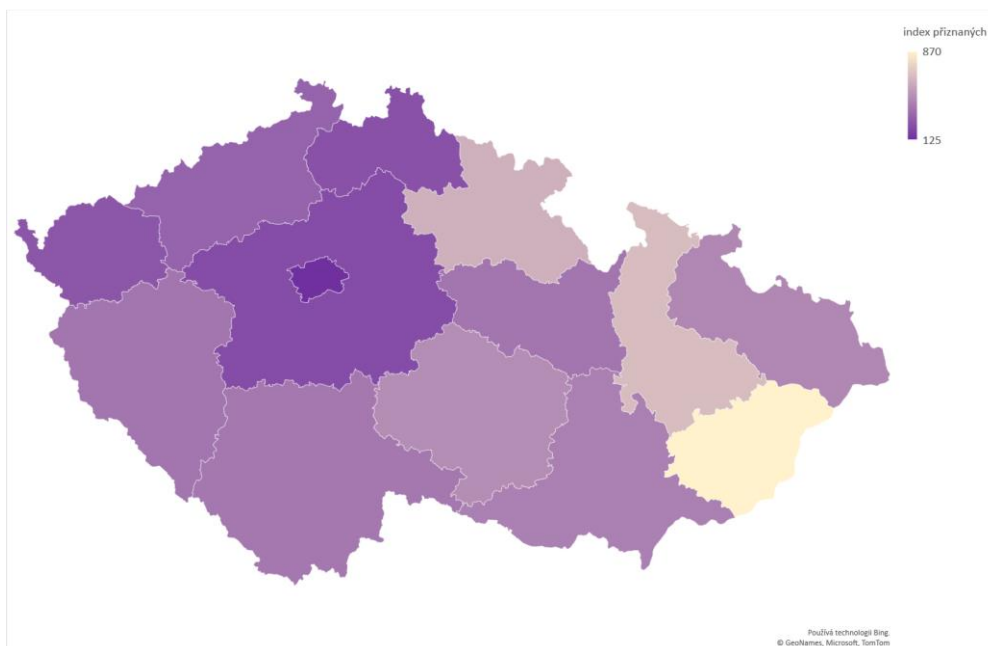
Vývoj míry přiznaných žádostí dávek MOP (obrázek č. 11) kopíruje vývoj popsany výše. Vývoj je významně vychýlen rokem 2022, kdyby byla v rámci MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví vyplácena pomoc uprchlíkům z Ukrajiny. Vyjeme-li tento typ MOP (obrázek č. 12), tak vidíme, že byl výrazný nárůst vyplácených dávek v roce 2021 spojený s epidemií COVID-19 a vyplácením „rouškovného“. V roce 2022 se u těchto ukazatelů míra vrátila na předcovidovou úroveň.

Kartogram (obrázek č. 13) shrnující obecnou míru přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023 ukazuje, že je dle očekávání pomoc významněji čerpána v tradičně socio-ekonomicky postiženějších krajích: Moravskoslezský, Olomoucký a Ústecký kraj. Nižší čerpání je však oproti očekávání patrné v Karlovarském kraji.

Zajímavý pohled pak přináší kartogram zobrazující regionální rozložení exekuční míry přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023 (obrázek č. 14), kde je patrné prvenství v Olomouckém a Královéhradeckém kraji, naopak v Karlovarském kraji je dle tohoto ukazatele čerpáno výrazně méně, než by se dalo očekávat dle socioekonomické situace kraje.

Pohled na saturaci poptávky po MOP ukazuje kartogram (obrázek č. 15) zobrazující regionální rozložení indexu přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023. Zde je patrné, že nejméně úspěšným krajem je z tohoto pohledu kraj Zlínský, naopak v Hlavním městě Praha častěji dochází k odmítnutí žádosti o MOP.

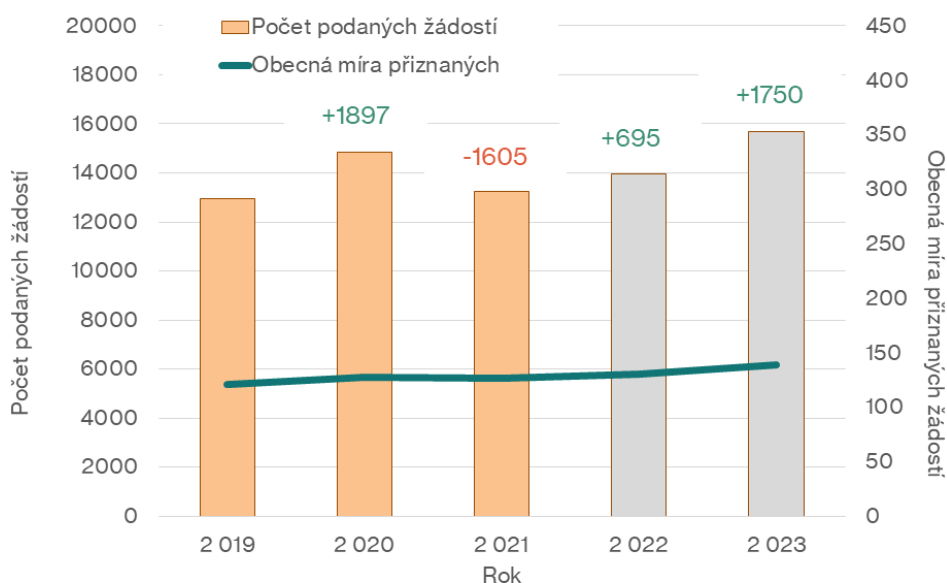
Obrázek 15 Index přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

6.3.1 MOP na úhradu jednorázového výdaje

Obrázek 16 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na ÚHRADU NEZBYTNÉHO JEDNORÁZOVÉHO VÝDAJE v ČR v letech 2019–2023

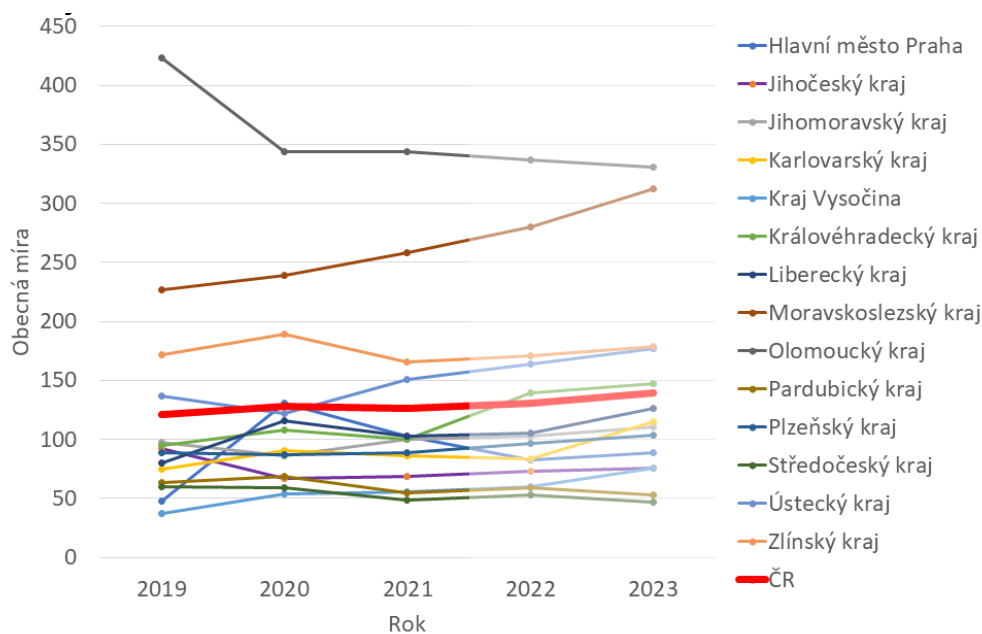

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Vývoj počtu podaných žádostí a obecné míry přiznaných žádostí MOP na úhradu nezbytného jednorázového výdaje v ČR přináší obrázek č. 16. Je důležité připomenout, že nedoplatky byly řešeny skrze MOP na úhradu jednorázového výdaje do roku 2022. Od roku 2022 vznikl sedmý druh MOP, a to MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat. Právě tento nový druh MOP by tak měl zcela pokrýt oblast nedoplatků, přesto detailní pohled do dat odhalil, že část referentů ÚP vyplácí nedoplatky v rámci MOP na úhradu jednorázového výdaje i v roce 2023. Ukazuje se, že vývoj tohoto typu MOP je dlouhodobě stabilní, neovlivněný vnějšími determinanty: COVID-19, uprchlickou krizí a dokonce ani energetickou krizí. V roce 2023 bylo podáno 15 700 a vyplaceno 12 640.

Pohled na vývoj obecné míry přiznaných žádostí MOP na úhradu jednorázového výdaje v letech 2019–2023 v regionálním pohledu přináší obrázek č. 17. Pozoruhodné změny lze sledovat v posledních 5 letech v Moravskoslezském kraji, kde dochází ke kontinuálnímu nárůstu míry vyplácení tohoto typu MOP. Naopak v Olomouckém kraji lze pozorovat mírný pokles.

Obrázek 17 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na ÚHRADU NEZBYTNÉHO JEDNORÁZOVÉHO VÝDAJE v krajích v letech 2019–2023

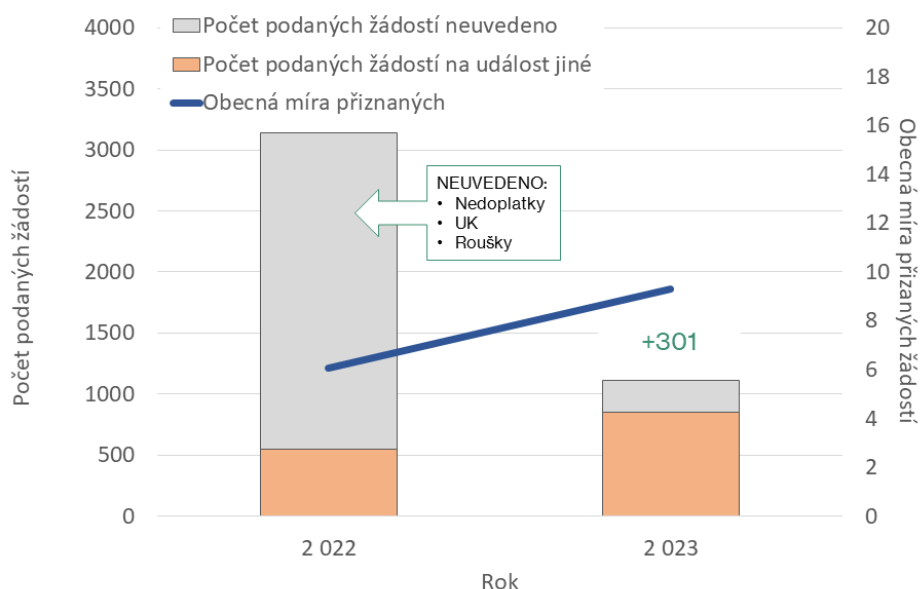
Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

6.3.2 MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat

Vývoj počtu podaných žádostí a obecné míry přiznaných žádostí MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat, přináší obrázky č. 18 a 19. Tento typ MOP vznikl v roce 2022 a právě tento nový druh MOP by tak měl zcela pokrýt oblast nedoplatků. Jak je z grafu patrné, byl rok 2022 rokem překlenovacím, ve kterém se referenti učili s nově vzniklým typem dávky pracovat. Bohužel tak nelze vyhodnotit časovou řadu a ověřit předpoklad vyššího počtu žádostí s ohledem na vznik energetické krize. Mimoto detailní pohled do dat odhalil, že část referentů ÚP vyplácí nedoplatky v rámci MOP na úhradu jednorázového výdaje i v roce 2023. V roce 2023 bylo podáno 849 žádostí o tento typ MOP a přiznáno bylo 495.

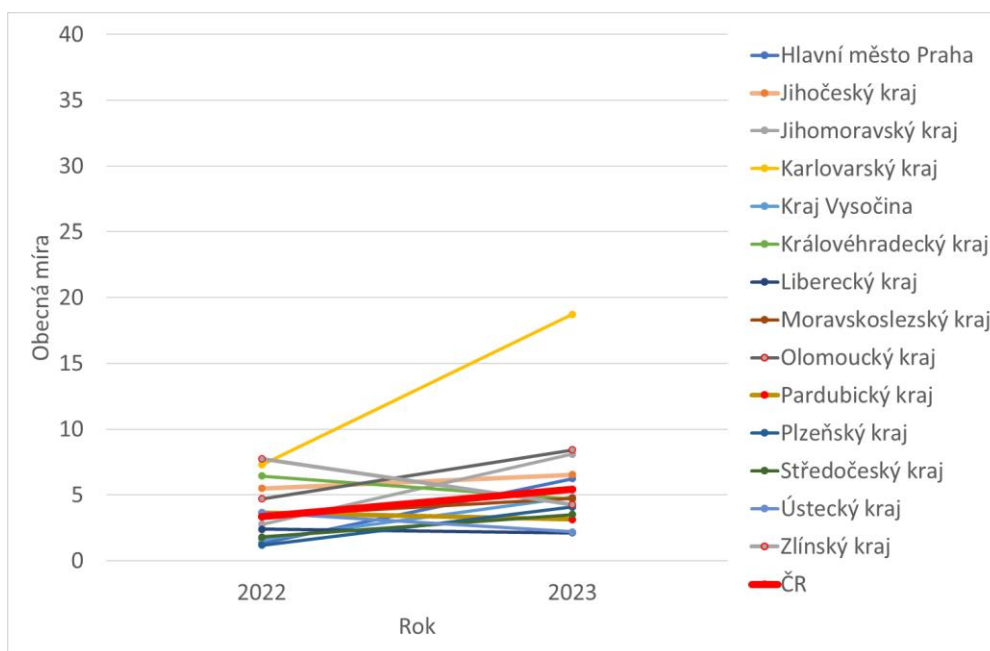

Obrázek 18 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT ČI NEUVEDENO v ČR v letech 2022–2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

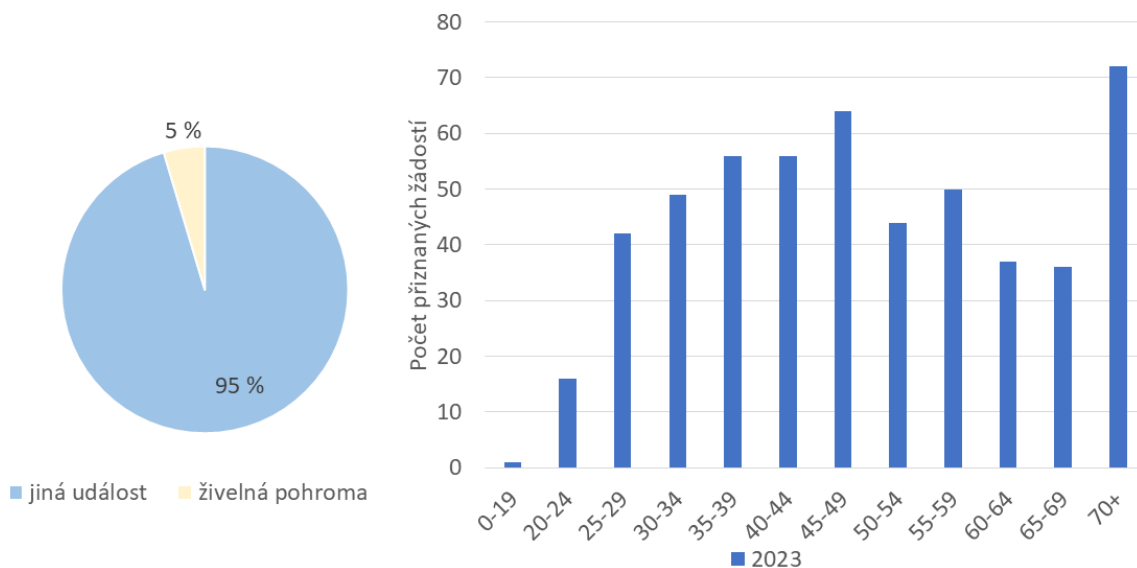
Obrázek 19 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT v krajích v letech 2019–2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

I graf popisující regionální vývoj MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat (obrázek č. 19), sice nepřináší pohled na delší časovou řadu, ale odhalil významný vzestup čerpání v Karlovarském kraji.

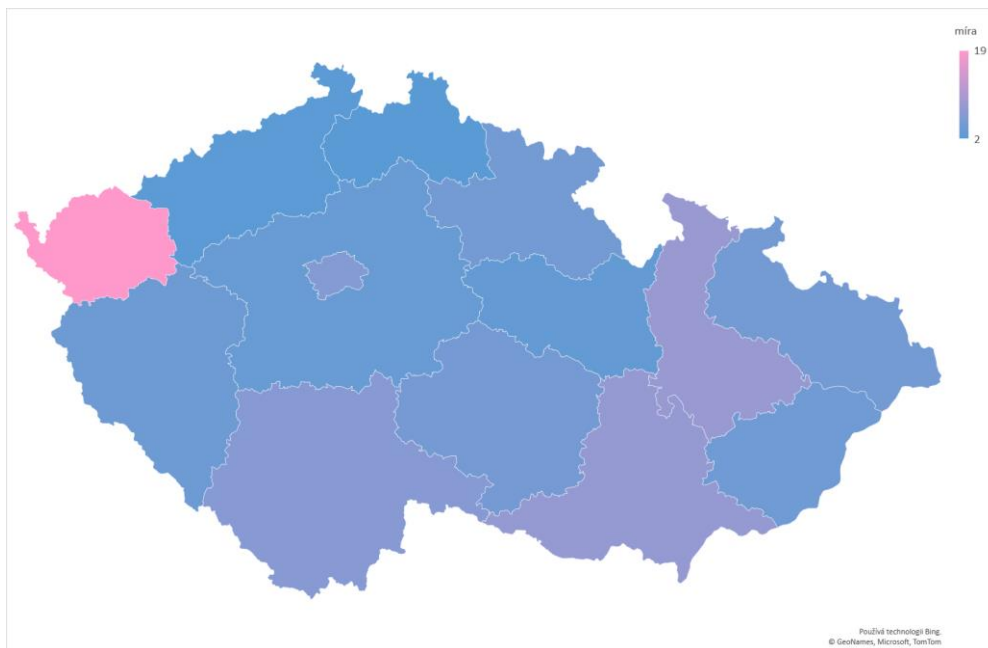
Obrázek 20 Struktura přiznaných žádostí dle věku na MIMOŘÁDNOU UDÁLOST (= JINÁ UDÁLOST, ŽIVELNÁ POHROMA, NEUVEDENO) v ČR v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Detailní pohled na věkovou strukturu rozložení přiznaných žádostí na MOP z důvodu mimořádné události (obrázek č. 20) ukazuje na vyšší čerpání dávky ve věku 45–49 let a 70 a více let. Důvod tohoto rozložení bude předmětem dalšího výzkumu.

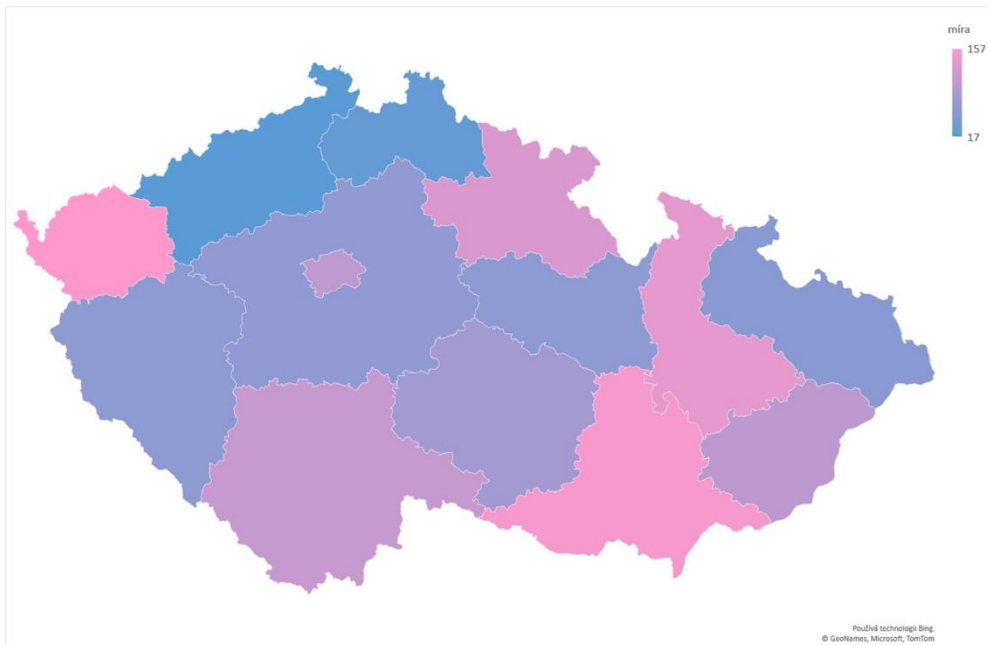
Obrázek 21 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT na 100 000 v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

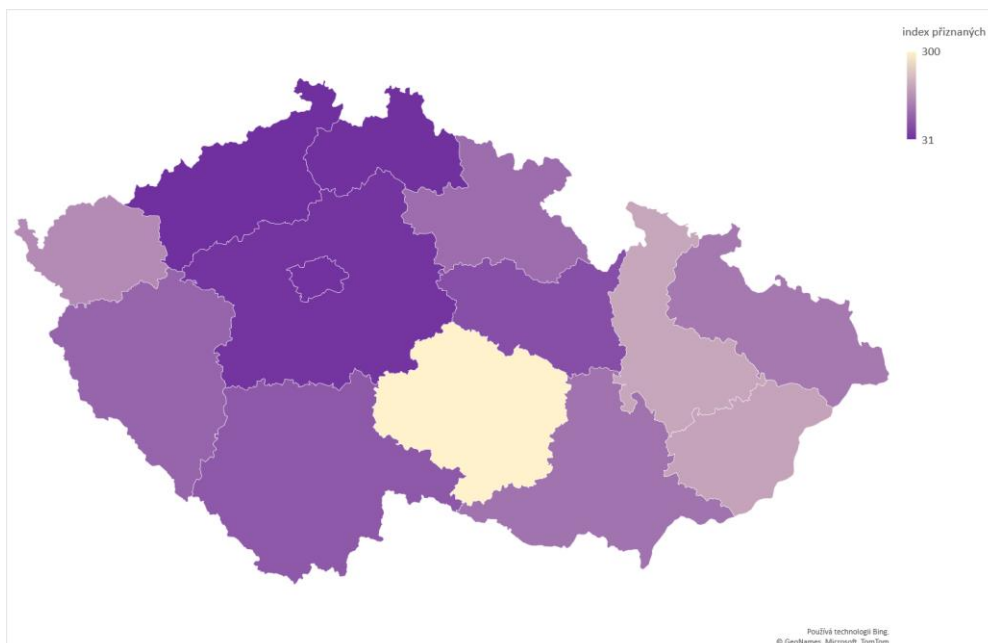
Kartogram (obrázek č. 21) shrnující obecnou míru přiznanými žádostí MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat, v krajích v roce 2023 ukazuje, že je dle očekávání pomoc významněji čerpána v tradičně socio-ekonomicky postiženějších krajích: Karlovarském a Olomouckém kraji. Nižší čerpání je však oproti očekávání patrné v Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

Obrázek 22 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT na 100 000 v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 23 Index přiznaných žádostí MOP na JINOU UDÁLOST, KTEROU NEŠLO PŘEDVÍDAT v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

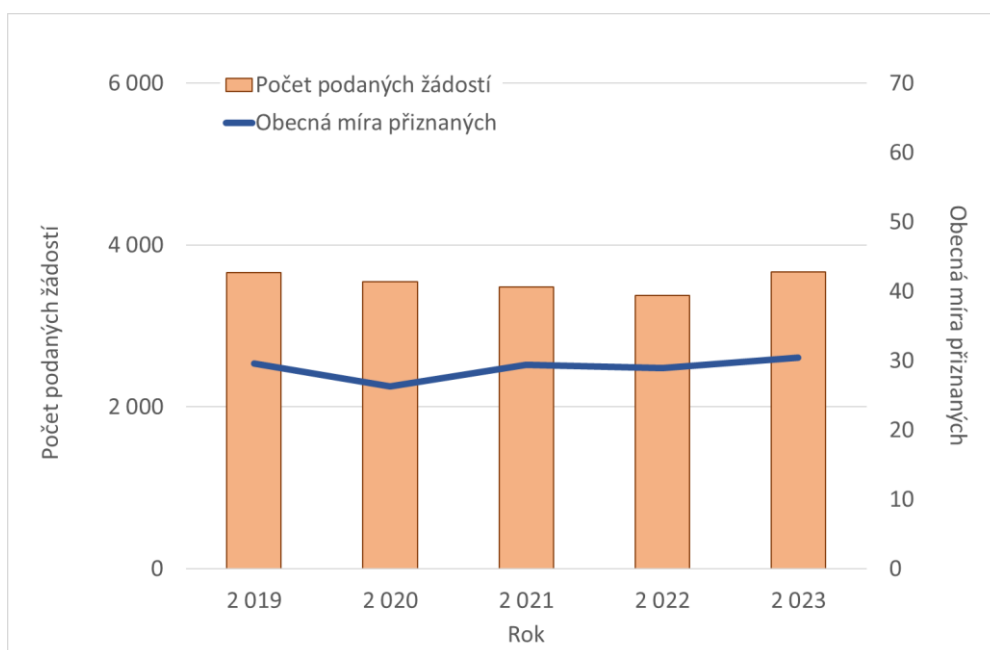
Zajímavý pohled pak přináší kartogram zobrazující regionální rozložení exekuční míry přiznaných žádostí MOP v krajích v roce 2023 (obrázek č. 22), kde je patrné prvenství v Karlovarském a Jihomoravském kraji. Paradoxně méně významné je v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Příčina tohoto neočekávaného rozložení bude předmětem dalšího výzkumu.

Pohled na saturaci poptávky po MOP ukazuje kartogram (obrázek č. 23) zobrazující regionální rozložení indexu přiznaných žádostí MOP na jinou událost, kterou nešlo předvídat v krajích v roce 2023. Zde je patrné, že nejúspěšnějším krajem je z tohoto pohledu kraj Vysočina, naopak v Ústeckém kraji častěji dochází k odmítnutí žádosti o MOP.

6.3.3 MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby

Vývoj počtu podaných žádostí a obecné míry přiznaných žádostí MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby v ČR přináší obrázek č. 24. Z něj je patrné, že v posledních 5 letech nedošlo k žádné změně. Ukazuje se, že vývoj tohoto typu MOP je dlouhodobě stabilní, zcela neovlivněný vnějšími determinanty: COVID-19, uprchlickou krizí a dokonce ani energetickou krizí. V roce 2023 bylo podáno 15 700 MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby, přiznaných z toho bylo 12 640.

Obrázek 24 Počet podaných žádostí a obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 obyvatel 15+ v ČR v letech 2019–2023

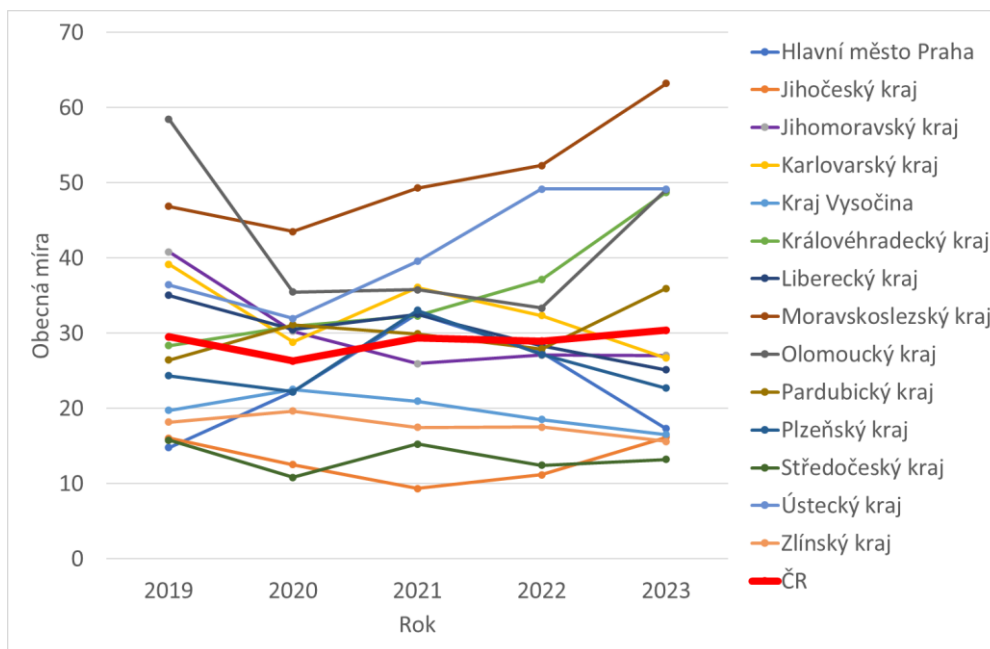

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Vývoj obecné míry přiznaných žádostí MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby v letech 2019–2023 v regionálním pohledu přináší obrázek č. 25. Jak je patrné, také vývoj tohoto typu MOP je dlouhodobě stabilní, neovlivněný vnějšími determinanty. Obrázek č. 26 zobrazuje regionální rozložení MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé

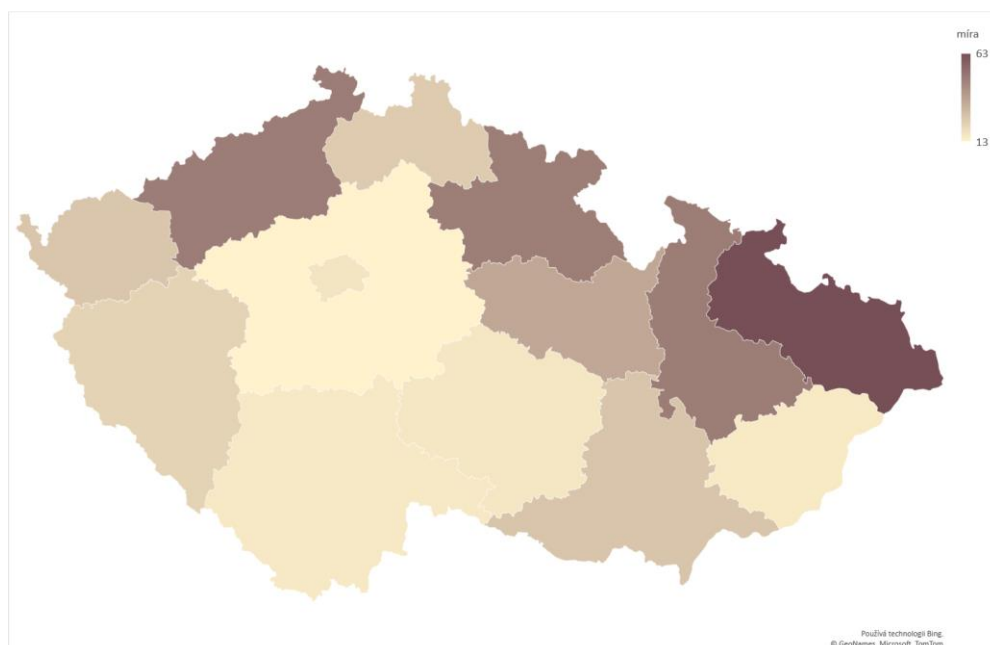
spotřeby v roce 2023 a ilustruje opětovné prvenství Moravskoslezského kraje. Dalšími významněji čerpajícími kraji jsou Olomoucký, Ústecký a Královéhradecký kraj.

Obrázek 25 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 obyvatel 15+ dle kraje v letech 2019–2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 26 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY na 100 000 v krajích v roce 2023

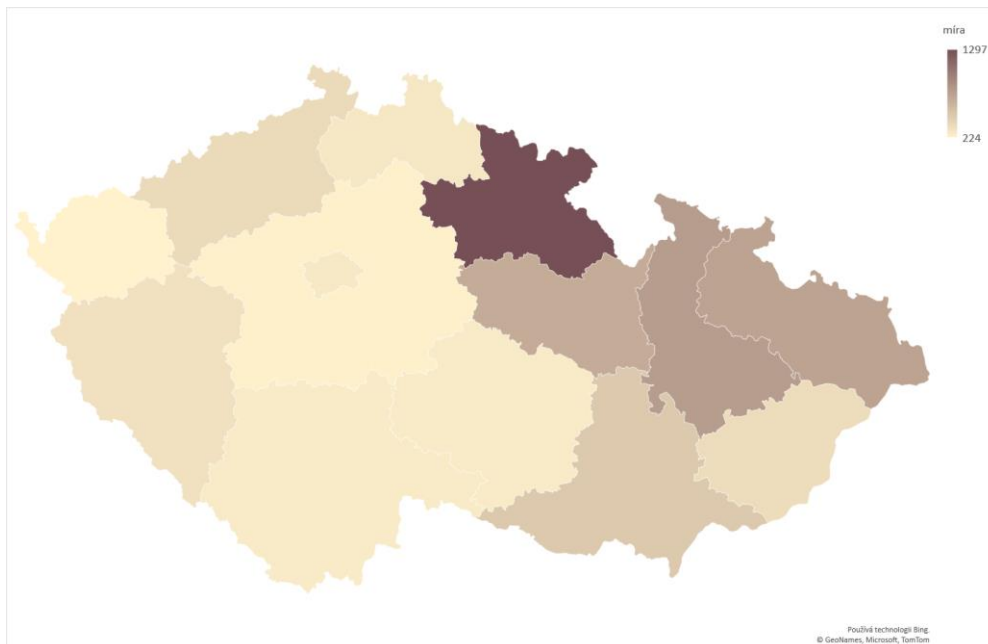

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Z hlediska regionálního rozložení exekuční míry přiznaných žádostí MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby se ukazuje jako nejméně úspěšný kraj

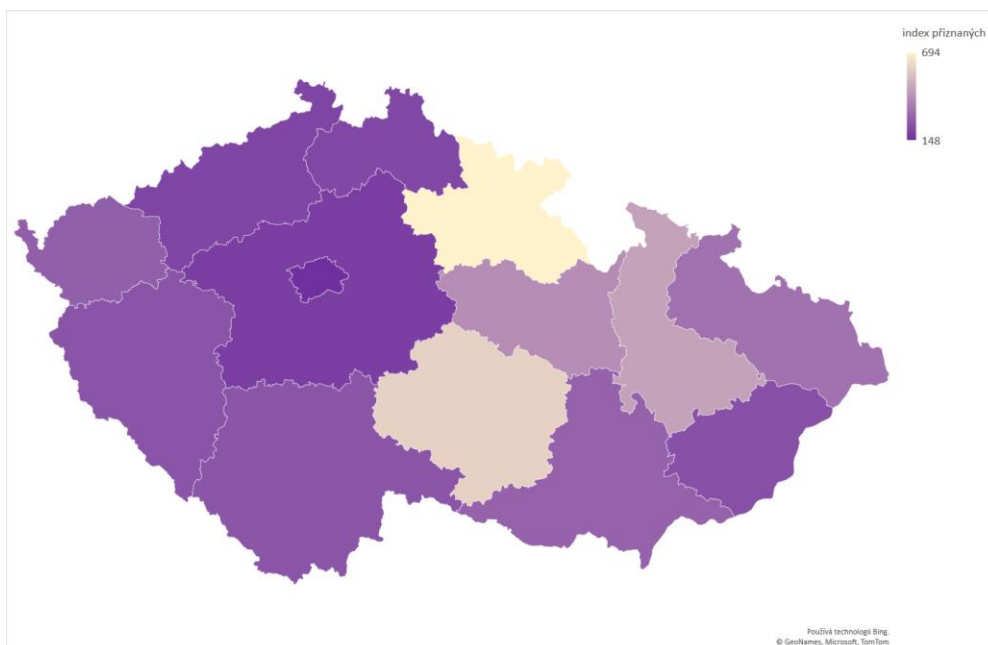
Královéhradecký (obrázek č. 27). Na druhém místě je kraj Ústecký kraj, s mírným odstupem také Olomoucký kraj.

Obrázek 27 Obecná míra přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Obrázek 28 Index přiznaných žádostí MOP na POŘÍZENÍ/OPRAVU NEZBYTNÝCH ZKL. PŘEDMĚTŮ DLOUHODOBÉ SPOTŘEBY v krajích v roce 2023

Zdroj: Vlastní zpracování dat MPSV.

Podíváme-li se na regionální rozložení indexu přiznaných žádostí MOP na pořízení/opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby, ukazuje se odlišné rozložení s MOP celkem – výrazně vyšší

je saturace poptávky v Libereckém kraji (obrázek č. 28). Naopak nejhůře je na tom opět Hlavní město Praha.

6.4 Shrnutí

Analýza přinesla základní pohled na vývoj vyplácení dávky mimořádné okamžité pomoci v regionálním pohledu v období 2019–2023. Velkým limitem analýzy je nedostatečná datová opora, která umožnila analýzu pouze na úrovni hrubých měr a indexů bez zohlednění příjmového rozložení populace.

Přesto lze konstatovat, že počet přiznaných MOP nejprve mírně vzrostl v roce 2021 v souvislosti s epidemií COVID-19 a vyplácením příspěvku na ochranné pomůcky, tzv. „rouškovné“. Významný nárůst pak představovala pomoc pro uprchlíky z Ukrajiny v roce 2022, která byla realizována prostřednictvím MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví v průběhu měsíce března, než byla schválena humanitární pomoc. V roce 2023 se objem vyplacených dávek navrátil na úroveň roku 2020. Od roku 2022 spadá oblast nedoplatků pod nový druh MOP z důvodu jiné události, kterou nešlo předvídat. Nejsou tak dostatečná data, na základě kterých by bylo možné vyhodnotit vývoj v časové řadě. Vývoj MOP na pořízení/opravu zkl. předmětů dlouhodobé spotřeby je v posledních 5 letech na konstantní úrovni.

Z detailní analýzy vyplývá, že vyplácení typů MOP souvisejících s energetickou chudobou je v posledních 5 letech stabilní. Překvapivě se tedy nárůst vyplacených dávek neprojevil v MOP spojených s řešením energetické chudoby: na úhradu jednorázového výdaje ani na pořízení/opravu zkl. předmětů dlouhodobé spotřeby.

Krajský regionální pohled odhaluje vyšší míru vyplácení v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Vyplácení MOP v souvislosti s pořízením předmětů zkl. spotřeby pak také v Královéhradeckém kraji. Zvyšující se trend čerpání dávek MOP potenciálně souvisejících s energetickou chudobou lze pozorovat v Moravskoslezském kraji.

V uspokojení poptávky po MOP je nejméně úspěšný Zlínský kraj, naopak v Praze je saturace nejslabší.

7 / Analýza přístupů k rozhodování o dávce MOP – předběžné výsledky

Je velmi důležité **udržet** v dávce MOP **nenárokovatelnost a individuální přístup v rozhodování** o udělení dávky, neboť umožňuje v jinak rigidním dávkovém systému cílenou pomoc a velmi rychlé řešení akutního sociálního stavu. Toto nastavení však zároveň **vede k regionálním nerovnostem** v současné praxi při udělování MOP. Klíčovou úlohu při nastavení systému rozhodování o MOP hrají krajské metodiky.

Výsledky kvantitativní analýzy dat z OK systému o vyplácení dávky mimořádné okamžité pomoci, která neodhalila nárůst čerpání v souvislosti s energetickou chudobou, spolu s poznatky z praxe a rozhovorů

se zapojenými domácnostmi nás přivedla k potřebě se podívat podrobněji na proces rozhodování o jejím udělení. Praxe navíc poukazovala na regionálně diferencovaný přístup. Proto jsme ještě v inkubační fázi přistoupili k realizaci prvních rozhovorů s referenty a metodiky Úřadu práce (dále jen „ÚP“). Níže sepsané závěry jsou tak indikativní, neboť vzorek respondentů byl prozatím malý. Sběr dat nebyl v rámci inkubační fáze dokončen a počítá se s ním v případné realizační fázi.

Předběžné závěry z rozhovorů ukazují, že fakt nenárokovatelnosti a individuálního přístupu v rozhodování o udělení dávky je velmi důležitý, neboť umožňuje v jinak rigidním dávkovém systému cílenou pomoc a velmi rychlé řešení akutního sociálního stavu. Toto nastavení však zároveň vede k regionálním nerovnostem v současné praxi při udělování MOP.

Rozhovory s referenty odhalily, že zásadní úlohu při přístupu k udělení dávky MOP hrají krajsí metodici, ke kterým se referenti obrací v nejednoznačných případech, v některých krajích přes ně jde dokonce rozhodování o všech MOP. Právě přístup metodiků pak fakticky vymezuje pole, ve kterém se referenti v konečném důsledku rozhodují o dávce.

Proto jsme do našeho výzkumu také zařadili krajské metodiky.

Na základě rozhovorů s nimi lze identifikovat několik základních oblastí, ve kterých panuje napříč kraji různorodost:

- pojetí krajského metodika a míra spolurozhodování o udělení MOP;
- jasně vymezená požadovaná energetická třída spotřebiče;
- cena spotřebiče vs. doprava, využívání cenových srovnávačů;
- proces rozhodnutí o potřebě vyměnit spotřebič (nutné potvrzení od technika, nebo rozhoduje referent na místě);
- nutnost ekologické likvidace původního spotřebiče;
- pořízení nového vs. bazarového spotřebiče a role záruky.

Pro představu uvádíme 2 cesty, (tabulka č. 2), jak postupují referenti při udělování dávky MOP spojený s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby

Tabulka 2 Proces udělení dávky MOP spojený s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby

Kraj 1	Kraj 2
Nutnost doložit od technika nefunkčnost spotřebiče, klient platí sám	Hodnotí sám referent, není potřeba doklad o nefunkčnosti spotřebiče
Nákup spotřebiče nejhůře v energetické náročnosti C	Energetický štítek není řešen
Cena musí zahrnovat dopravu až do domácnosti také ekologickou likvidaci	Doprava ani ekologická likvidace není řešena
Jsou nakupovány pouze nové spotřebiče	Bazarové spotřebiče jsou možné se zárukou
Zálohová platba	Platba klientovi, který si koupí sám

Zdroj: Vlastní zpracování.

8 / Závěr

Analýza přinesla základní přehled o stavu energetické chudoby v Česku. Velkým problémem z hlediska hodnocení stavu energetické chudoby je definiční nejednotnost. V rámci projektu je definice osob ohrožených nebo postižených energetickou chudobou vymezena jako osoby, které:

- vydávají vysoký podíl výdajů na energie v příjmech domácnosti (= podíl na výdajích na energie v příjmech je vyšší než dvojnásobek národního mediánu) a/nebo;
- mají nedoplatky na účtech za energie v posledním roce a/nebo;
- deklarují, že nebyli v posledním roce schopni udržet dostatečnou teplotu v obydlí.

Popis vývoje energetické chudoby na základě dosavadních studií demonstruje definiční nejednotnost. Pro vyhodnocení celkového trendu ve vývoji celkové energetické chudoby je nutné vždy pečlivě sledovat užitou definici energetické chudoby. Dvě nejvýznamnější studie o stavu energetické chudoby v ČR právě z tohoto důvodu přinášejí na první pohled rozdílné závěry. Při užití užší definice energetické chudoby (zahrnující zejména chudší část populace) lze v posledních letech pozorovat nárůst podílu domácností v energetické chudobě, v roce 2023 šlo o 14 % domácností (Platforma pro sociální bydlení). Naopak v širší definici tento podíl dlouhodobě klesá v roce 2022 bylo v energetické chudobě 24 % (VŠE CERGE). Ve skutečnosti však obě studie popisují stejný proces, a to trend nárůstu energetické chudoby v nejméně příjmových domácnostech. Od roku 2020 roste energetická chudoba u nejchudších domácností a v roce 2022 pak dosáhla úrovně 59 % (téměř šestkrát více než energetická chudoba u středně a vysokopříjmových domácností). (VŠE CERO) V extrémní energetické chudobě se nacházelo v roce 2023 přibližně 440 tisíc osob (Platforma pro sociální bydlení). Mezi nejpostiženější domácnosti jsou domácnosti ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných 67, 5 %, důchodci 41 % a samoživitelky 35 %, dle dat pro rok 2022 (VŠE CERO).

Český stát nabízí dvojí způsob pomoci pro rodiny ohrožené nebo přímo postižené energetickou chudobou. Jedná se o dotační programy, které poskytuje Ministerstvo životního prostředí ČR, a dávkový systém, který spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

I když finanční pomoc v rámci programů MŽP je významná, všechny programy jsou určeny výlučně pro vlastníky či spoluvlastníky nemovitostí, programy tedy necílí na z pohledu energetické chudoby nejohroženější část populace – nájemníky.

Základními nástroji pomoci domácnostem ohroženým nebo zasaženým energetickou chudobou jsou dávky:

- příspěvek na bydlení, spíše preventivní nástroj, který řeší strukturální problémy českých domácností,
- mimořádná okamžitá pomoc, nástroj rychlé a adresné pomoci.

Zatímco čerpání dávky příspěvek na bydlení v posledních letech významně narůstá, naopak analýza dat objemu podaných a přiznaných MOP potenciálně spojených s řešením energetické chudoby významné změny neodhalila. V 3/2024 překonal objem vyplacené dávky příspěvku na bydlení 285 000 (přesto je však odhadovaný počet domácností, které dosáhnou na příspěvek na bydlení je 600-800 000).

Rozhovory s referenty a metodiky potvrdily důležitost udržení dávky MOP v současné podobě, tedy jako dávku nenárokovatelnou s individuálním posouzením, neboť umožňuje v jinak rigidním dávkovém systému cílenou pomoc a velmi rychlé řešení akutního sociálního stavu. Tento fakt však zároveň vede k regionálním nerovnostem v současné praxi při udělování MOP. Klíčovou úlohu při nastavení systému

rozhodování o MOP hrají krajší metodici, proto při snaze o dosažení větší kongruence při rozhodování v jednotlivých regionech je ideální cestou zapojit právě metodiky.

Analýza se také zaměřila na přehled systémových doporučení pro snížení energetické chudoby, těmi jsou:

- zintenzivnit tempo snižování energetické náročnosti bydlení domácností,
- přijetí zákona o podpoře bydlení,
- posílení systému poradenství v oblasti snižování energetické chudoby pro jednotlivé domácnosti,
- zlepšení dostupnosti financování bydlení.

Použitá literatura a zdroje

BALLESTEROS-ARJONA, Virginia, et col. 2022. What are the effects of energy poverty and interventions to ameliorate it on people's health and well-being?: A scoping review with an equity lens. Energy Research & Social Science, Volume 87, May 2022. Dostupné z: [What are the effects of energy poverty and interventions to ameliorate it on people's health and well-being?: A scoping review with an equity lens - ScienceDirect](#).

EPAH. 2022. Introduction to the Energy Poverty Advisory Hub (EPAH) Handbooks: A Guide to Understanding and Addressing Energy Poverty. Dostupné z: [Introduction to the Energy Poverty Advisory Hub \(EPAH\) Handbooks: A Guide to Understanding and Addressing Energy Poverty | Firefly Lab \(fireflyenergylab.com\)](#).

EUROPEAN COMMISSION. Energy poverty. Online. Dostupné z: [Energy poverty \(europa.eu\)](#). [citováno 2024-06-23].

KACZOR, Pavel. 2022. Sociální systém ČR. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE. 254s. ISBN 978-80-245-2443-6

KRAJHANZL, Jan, CHABADA, Tomáš Chabada, PROTIVÍNSKÝ, Tomáš. 2022. Energetické profily českých domácností. 2022. Institutu 2050. Dostupné z: [Reprezentativní výzkum: Energetické profily českých domácností | Institut 2050](#).

MPSV. Příspěvek na bydlení. Online. Dostupné z: [Příspěvek na bydlení \(mpsv.cz\)](#). [citováno 2024-07-13].

MPSV. Za týden o humanitární dávku zažádalo téměř 60 tisíc lidí. Tisková zpráva. Online. Dostupné z: [text \(mpsv.cz\)](#). [citováno 2024-06-12].

MŽP. Nová zelená úsporám light. Online. Dostupné z: [Nová zelená úsporám Light – Nová zelená úsporám \(novazelenausporam.cz\)](#). [citováno 2024-07-22].

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. 2024. Energetická chudoba v roce 2023. Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity.

POJAR, Jan. 2022. Strategy of Energy Poverty Reduction in the Czech Republic. 2022. ČVUT, doktorská práce. Dostupné z: <https://dspace.cvut.cz/handle/10467/113191>.

ÚŘAD PRÁCE ČR. Mimořádná okamžitá pomoc. Online. Dostupné z: [Mimořádná okamžitá pomoc \(uradprace.cz\)](#). [citováno 2024-07-13].

ÚŘAD PRÁCE ČR. Mimořádná okamžitá pomoc. Online boržura. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/documents/37855/1741188/UP-Mimoradna-okamzita-pomoc-2022-11-nastenka.pdf/dae40e83-3f79-d5fe-3541-b153641640ab>. [citováno 2024-07-13].

VŠE CERO. 2024. Řešení energetické chudoby v České republice. 2024. Dostupné z: [Zprava ECH ECF VSE.pdf](#).

VŠE CERO. 2021. Řešení energetické chudoby v České republice. 2024. Dostupné z: [ECH_ZZ_studie.pdf \(gov.cz\)](#).

Příloha č. 1

SCÉNÁŘ ROZHOVORU MOP

Datum	
Místo	online
Rozhovor vedl	
Kraj	

ROLE V SYSTÉMU

NÁPLŇ

Jaká je Vaše úloha na úřadu práce, čím se ve své práci zabýváte?

POMOC

Kdo vám při Vaší práci pomáhá?

Na koho se obracíte, když nevíte?

Setkáváte se s dalšími metodiky?

Jak tuto spolupráci hodnotíte?

PŘÍJEMCI

Kdo jsou příjemci Vaší práce?

Jak velká část práce je práce s referenty a jak velký podíl je práce s ostatními např. NNO?

S čím se na Vás nejčastěji obrací referenti? Jaké jsou typické případy?

Jak tuto spolupráci hodnotíte?

DÁVKY

Jaká je Vaše role při rozhodování o poskytování dávek (zejména MOP či příspěvek na bydlení)?

Jak své postavení hodnotíte? Je nastavení funkční?

PREVENCE ENERGETICKÉ CHUDOBY

ÚP A ROLE
V EN.
CHUDOBE

Krátce jsme Vám představili projekt prevence energetické chudoby, v němž za člověka, který je ohrožený energetickou chudobou považujeme takovou osobu, která není schopna zajistit vytápění na potřebnou teplotu, vynakládá velký podíl svých příjmů na energie, případně má dluhy na energiích. Jak Vy osobně vnímáte roli ÚP při prevenci a řešení energetické chudoby?

Co by mělo ÚP dělat?

Co by ÚP dělat už nemělo?

MoP
SPOTŘEBIČ

Jaký je proces schválení/zamítnutí dávky MoP z důvodu nedostačujících finančních prostředků na úhradu nebo opravu nezbytného předmětu dlouhodobé potřeby?

Kdo provádí šetření - využití sociálních pracovníků?

Kdo rozhoduje, zda je potřeba spotřebič vyměnit? Samotný úředník, nebo potvrzení od technika? Proplácíte jej případně?

Jak probíhá výběr pro nákup?

- zohledněna energetická třída?
- zohledněn objem?
- výběr ceny (cena v akci? využití srovnávačů?)
- ekologická likvidace
- doprava
- nový / bazar?

Sledujete i jeho minulé žádosti?

Jak moc si vybírá klient? Nebo vybírá referent?

Sledujete v této dávce nárůst v souvislosti s energetickou krizí?

MoP
NEDOPLA-
TEK

Jaký je proces schválení/zamítnutí dávky MoP z důvodu události, kterou nebylo možné předvídat?

Reklamace?

Splátkový kalendář?

Řešení příčiny? (např. kotel)

Kolik % je hrazeno?

Komunikuje ÚP přímo s energetickou společností?

Sledujete v této dávce nárůst v souvislosti s energetickou krizí?

NÁSTROJE

Které nástroje ÚP jsou podle Vás vhodné na řešení energetické chudoby?

Proč?

Jak tyto nástroje hodnotíte?

ZÁVĚR

Doplnění

Když se nyní zamyslíte nad vším, co jsme zde probírali, máte pocit, že je ještě něco, co by podle vás mělo zaznít? Zapomněli jsme na něco?
